

PISANII SÂNGEORZENE

- SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ -
ANUL VIII, NR. 1(77), IANUARIE 2019

Vechiul Hotel „Hebe”

care era în proprietatea Primăriei Sângeorzului până la instaurarea comunismului

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

ANUL VIII, NR. 1(77), IANUARIE 2019

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

REDAȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;
aldaraban57@gmail.com

TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

<https://pisaniisang.wordpress.com>

- Coperta 1:** Stațiunea Sângeorzului în vremuri apuse
Coperta 2: Stațiunea Sângeorzului - vechiul hotel „Hebe” al Primăriei
Coperta 3: Stațiunea Sângeorzului în vremuri apuse
Coperta 4: Un citat din poetul Traian Dorz

Fotografiile din acest număr provin din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (colecția fotografii), Facebook (Vicariatul greco-catolic Năsăud, Leon Prădan, Cornel Rusan, Iosif Ciunterei, Liceul „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi), Centrul Cultural „Justin Sohorca” Sângeorz-Băi, colecția personală a artistului Maxim Dumitraș

Cuprins

CUPRINS.....5

România Mare.....7

RESTITUIRI

Băile de la Sân-Georgiul-românesc.....9

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI, *Tracicae este*.....11

ELISABETA SCURTU, *Preoții greco-catolici din Sângeorz în secolul al XIX-lea*.....19

GAVRIL BICHIGEAN, *Implicarea sângeorzenilor în clădirea Bisericii-Catedrale din Năsăud*.....25

OCTAVIAN LUNGU, *Exploatarea pădurilor grănicerești din Bistrița-Năsăud*.....31

MILU MĂLIN, *Însemnări din vremi bătrâne*.....37

SANDU MANOLIU, *Haret, N. Iorga și Români din Ardeal – Vasile Petri și ortografia*.....40

TRADIȚII

EMIL PRECUP, *Păstoritul în Munții Rodnei*.....44

MĂRTURII DIN COMUNISM

DORIN DOLOGA, *Atelierele meșteșugărești, prăvăliile și câțrciumile din Sângeorz-Băi în anul 1946*.....50

ALEXANDRU DĂRĂBAN, *Ziare și reviste regionale, raionale și județene comuniste în care au publicat autori din actualul județ Bistrița-Năsăud*.....52

ROMÂNIA MARE

O altă pricină vine din afară, și nu o are numai România noastră, ci o au toate țările care au trecut prin războiul de ieri.

Din focul războiului țările și neamurile au ieșit pline de răni și, mai ales, pline până în gât de datorii. Aceste răni și datorii le are și țara noastră și dacă le are, nu-i lucru cuminte de la noi să așteptăm să se poată preschimba așa, dintr-o dată, ca în povești într-o țară plină de tot binele și belșugul.

Celelalte pricini – mai mari și mai mărunte – sunt a se căuta și afla înăuntru, în casa noastră, în casa României Mari.

Nu prea merg bine lucrurile în această casă.

Prea mult am jucat și cântat când am intrat în nea, iar azi ne tânguim prea mult fără să ne dăm seama că numai cu munca și osteneala noastră a tuturor putem scoate sărăcia și necazurile din ea. S-a prea așezat lenea între noi. În casa cea nouă toți ar șede, toți ar trăi fără a munci și toți ar porunci.

În casa României Mari toți ar vrea să fie mari și niciunul mic și ascultător.

Și, apoi, nici cumpăneală bună nu-i în casă. iată o pildă: leul nostru piere pe picioare de slab și prăpădit, în vreme ce noi abia ne putem lepăda vitele, iar lemnele pădurilor noastre putrezesc prin gări și magazine. Suntem de minunea lumii: săraci în țară bogată.

Cu chiverniseala din casă stăm apoi și mai prost. La conducere s-au strecurat mulți nechemați care n-au avut altă grijă decât să-și împlante mâinile până în coate în punga țării și să se poată muta în palate.

S-au aruncat și risipit milioanele așa cum zvârli grăunțele la găini, iar când murdăriile au început a mirosi li s-au dat foc. [...].

Dar cea mai de căpetenie pricină că nu merg bine lucrurile din casa noastră este aceea că lipsește pacea, iubirea și bunăstarea celor ce șed în nea. Avem noi românii un păcat vechi și urât: zavistia, ura. În vremea învierii noastre naționale se părea că acest păcat s-a pogorât pentru totdeauna în groapa din care am ieșit. Se părea că l-am lăsat în Egiptul din care am scăpat.

Dar iată-l ivit iarăși între noi cu o înverșunare nemaipomenită.

Acest păcat orbește pe conducătorii noștri și îi mână să facă certe, fronturi și lupte de partide, în vreme ce țara sângerează din mii de răni, irozii ne pândesc la toate hotarele, iar leul nostru se îmburdă de slab și prăpădit.

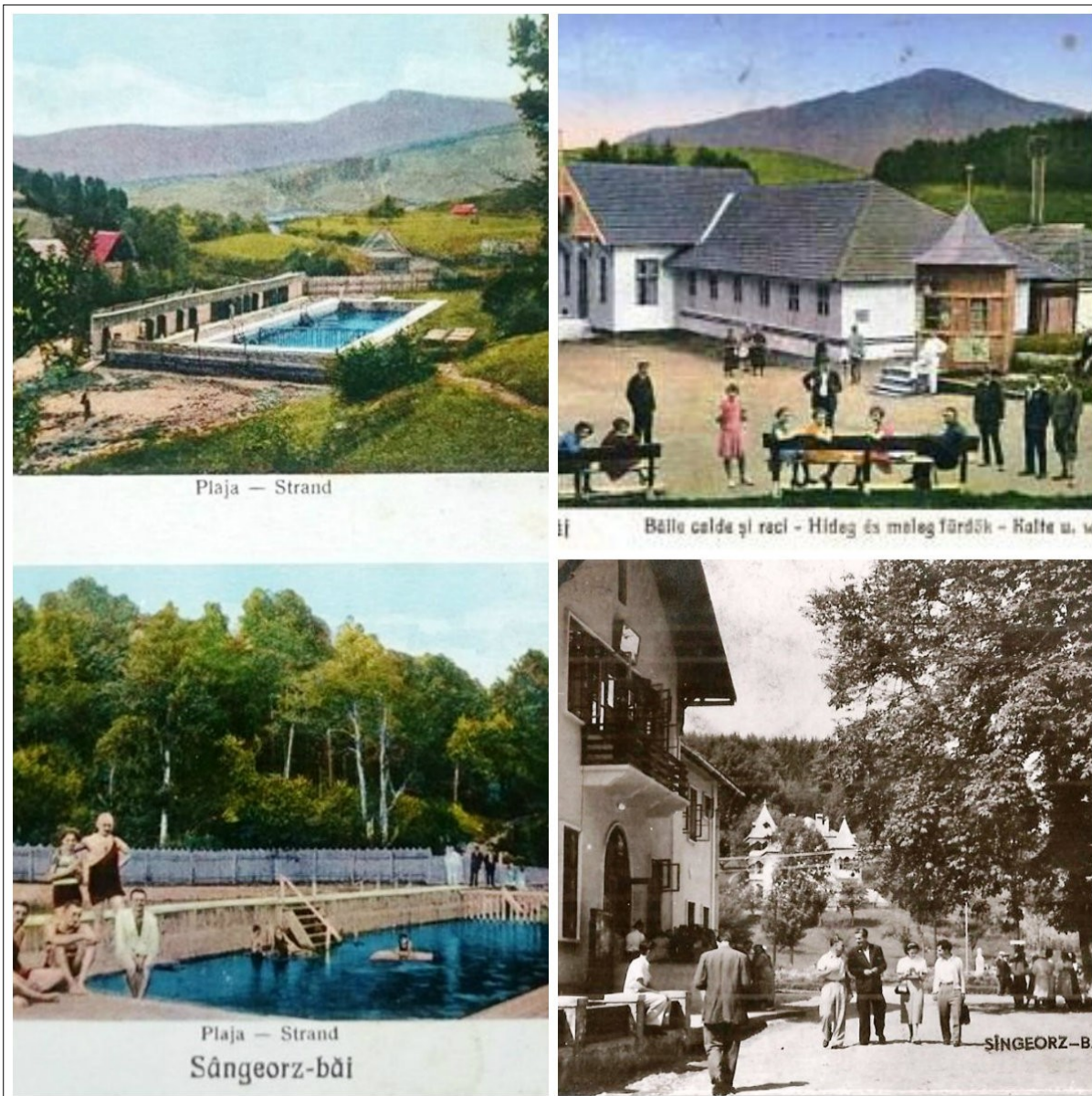
„Pe voi vă nimiciră a pizmei răutate” a zis poetul și aceste vorbe parcă ne urmăresc și ne slăbesc ca un blestem de veacuri.

*

Iată unele pricini de ce nu este România noastră așa cum o așteptam. Acum, de sfârșit, să ne întrebăm, ce ar trebui să facem ca să fie țara noastră așa cum ar dori să fie. Răspunsul este, pe scurt, așa: să fim, să ne facem creștini adevărați. De ce? pentru că creștinul adevărat se ferește de păcatele ce amărăsc pe Dumnezeu, nu fură, cruță, muncește, nu pizmuiește – și nouă tocmai acestea ne trebuie.

Numai creștinul adevărat poate fi și român adevărat, de faptă și de ispravă, nu numai de vorbă. Numai astfel de creștini – români adevărați vor putea mătura gunoaiile și necazurile din casa României Mari¹.

¹ *Lumina Satelor*, Sibiu, Anul I, 1922, nr. 2 (9 ianuarie), p. 1.

RESTITUIRI

Băile de la Sân-Georgiul-românesc

Țară bogată în minerale și ape minerale ca Ardealul puține mai sunt pe fața pământului. Unde te întorci, dai de izvoare sărate ori de ape, în care sunt dizolvate astfel de minerale. Cunoscându-se puterea lor vindecătoare, oamenii s-au grăbit a face în astfel de locuri întocmiri, ca să poată fi folosite cu înlesnire. Cele mai multe din scaldelile acestea se află între secui, unde mai cu seamă în urma potopului de bani românești vărsați de boierii din România, s-au construit palaturi și aleiuri ca în orașele cele mari ale Europei. Băile aflătoare în comune românești au rămas puțin sau nici decât vizitate. Așa nu mai merge. Bani câștigați de noi cu sudoare trebuie și la felul acesta puși în circulație tot printre români, cu atât mai vârtos, că avem băi românești cu putere vindecătoare mult mai mare, unde pe lângă aceea, că ajutam pe români, suntem și scutiți de batjocurile, cu care mulțumesc ungerii românilor, care îi vizitează.

Între băile românești de azi locul de frunte îl ocupă cele de la Sân-Georgiul-românesc. Comuna aceasta curat românească se află în comitatul Bistrița-Năsăud, pe valea Someșului-mare. Fiind tare căutate, mai ales de cei din împrejurime, s-au format o societate românească pe acții, numită „Hebe”¹, care luându-le în arendă, a făcut toate întocmirile de lipsă, ca să le poată folosi și săracul și bogatul doritor de vindecare. Sunt acolo hoteluri frumoase, chioșcuri, aleiuri; este oficiu poștal, telegrafic, farmacie; Duminica și în sărbători cântă corul plugarilor liturghia, dimineața și seara cântă muzica, etc.

În casele din jur se află peste 300 odăi, care costă de la 30-70 cr. fără haine de pat.

Clima este foarte plăcută, fiind valea scutită de vânturi. Aerul, plin de mirosul florilor din lunci și al brazilor de pe munții din apropiere, e foarte sănătos.

Puterea vindecătoare a băilor de la Sân-Georgiul-român a fost constatată de vestiți profesori de la universitatea din Viena și Pesta și de mulți medici românești. Dr. C. Sigmund de la universitatea din Viena recomandă apele de la Sângeorgiu pentru următoarele boale: friguri învechite, boale de splină și ficat, slăbirea stomacului, slăbiciuni de ale mațelor, emoroide, blenoree și cataruri de uterus, cataruri cronice de plumâni, piatră în beșică și rărunchi, scrofule, slăbiciuni de nervi, ipohondrie, isterie, neregularități de menstruație (lunile), etc.

Apa se folosește ca scaldă și de băut. Apa de băut, care e cu mult mai bună decât Borvizul, Repati, etc. și în vin, se vinde în sticle de 1/2 l., 1 l. și 1 1/2 l. În Sângeorgiu costă 2 cr., cu sticlă cu tot 10 cr. Cine vrea să-și procure apă de aceasta, trebuie să se adreseze către arendașul exportului de apă, care este acum d-l Lazar Saiovits, comerciant în Bistrița. O ladă cu 25 sticle costă 4 fl. De altminteri apă de Sân-Georgiu se capătă și la „Concordia” în Sibiu.

Cine vrea să cunoască mai cu de-amănuntul băile acestea, consulte broșura „Băile alcalino-muratică de la Sân-Georgiul-românesc”, exemplarul 10 cr., publicată în tipografia N. D. Miloșescu, Târgu-Jiu, 1897, pe spesele d-lui Miloșescu, care a aflat la aceste băi vindecare de o boială de ficat.

Deci apă de Sân-Georgiu și la băile de la Sân-Georgiu².

¹Hebe a fost la grecii și romanii cei vechi zeița sănătății.

²Foaia Poporului, Sibiu, Anul V, 1897, nr. 31(27 iulie/8 august), p. 367.

BISERICĂ ȘCOALĂ SOCIETATE

„Tracicae res”

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

„Bulgarii din munții Rhodope (Bulgaria orientală) sunt români slavizați; Români sunt de origine tracică”. Aceasta este chintesența unui tratat apărut sub titlu: „Tracicae res” în Analele Societății Antropologice din Viena¹ scris de d-l dr. Fligier.

Eu cred cum că acest tratat va deștepta interes pentru fiecare român, de aceea îmi permit a face despre dânsul o dare de seamă.

Înainte de toate amintesc cum că d-l Fligier este unul dintre cei mai adepți învățați de ai lui Rosler, care ca și magistrul său și ca și Tomaschek și alții se încearcă de mai mulți ani a proba cum că toți românii de astăzi sunt de origine tracică. Însă cum? Tracii au dispărut de mult din istoria popoarelor. Dară cum și unde au dispărut? La această întrebare ce ne descoperă d-l Fligier? Tracii s-au romanizat, iar cei ce au rămas în Bulgaria orientală, în ținutul Rhodope, mai târziu s-au slavizat. Așa bulgarii ce locuiesc astăzi ținutul de la Rhodope sunt de origine tracică, care mai întâi s-au romanizat și după aceea s-au slavizat. De aici se face paradoxala concluzie cum că toți românii sunt de origine tracică, și prin urmare aparțin ramului tracico-iliric al rasei indo-germane.

Etnografia modernă se servește de următoarele de 3 căi la constatarea originii popoarelor:

a) Calea lingvistică, respectiv a filologiei comparate, care este cea mai însemnată pentru că limba este criteriul unui popor.

b) Calea istorică și

c) Calea anthropologică (Craniologia) și archeologică.

D-l Fligier a văzut însă cum că nu poate să ajungă la scopul propus de a proba cum că românii sunt de origine tracică nici pe una din căile indicate acceptate în știință.

De aceea începe a-și cerca norocul pe alte căi și în urmă află piatra filosofală folosindu-se de basmele, legendele (Marchen) și de posesia populară română.

Multă bucurie a trebuit să simțească d-l autor când a citit legendele traduse și publicate în limba germană de către doamna Mite Kremnitz² în care se crede a fi aflat minunea minunilor.

Legenda cu ciclopul este în o formă cunoscută la români ca și bulgarii din Rhodope. Asemenea susține d-l Fligier cum că Orfin al bulgarilor din Rhodope identic cu Orpheus antic, este totodată identic cu Petru din legendele românilor³.

¹Mittheilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien, XII Band, III et IV Heft; Wien, Gerold's Sohn 1882.

²Kremnitz, Rumanische Marchen; Leipzig 1882, Friedrich.

³I. K. Schuller identică pe Petru cu Hermes (Mercur) al elenilor, apoi zice: este cunoscut cum că Petru un rol foarte mare în mitologia tuturor popoarelor. I. K. Schuller; Rom. Volkslieder p. X n. 11.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

O altă cheie crede a fi aflat d-l autor în cântecele bulgarilor din Rhodope despre Alexandru (înțelege pe Al. Macedonianul). Deoarece bulgarii n-au locuit Peninsula Balcanică pe timpul lui Alexandru marele, crede a fi lucru firesc cum că locuitorii de astăzi sunt români slavizați pentru că numai aceștia au putut conserva această legendă, de unde deduce cum că românii locuiesc această peninsulă de pe timpul lui Al. Macedonianul, dar firește nu ca români, ci ca traci.

Este interesantă încercarea d-lui autor de a dovedi cum că legenda despre Alexandru marele este răspândită peste tot locul printre poporul românesc. Și aceasta se încearcă a o face provocându-se la o notă a lui I. K. Schuller¹, din care arată cum că la poporul românesc și astăzi se zice despre un om prost: „El nu știe nici Alecsandria”.

Mai departe declară de falsă părerea d-lor Leger și Pypin care susțin cum că Peninsula Balcanică și special locuitorii din Rhodope sunt slavi și-și exprimă temerea cum că d-l Leger, profesor de limbile slavice de la Colege de France, care este trimis din partea ministrului de instrucțiune în Rhodope ca să facă studii etnologice în fața locului, nu va fi destul de imparțial la facerea studiilor sale. În adevăr o curioasă temere are un pretins om de știință!! Mie mi se pare că prin această temere se trădează singur de parțial în studiile sale, ca să nu zic mai mult.

De aici încolo reproduce un tratat publicat în „Wiener Montags-Revue” nr. 35 ex. 1882.

II

Mai întâi descoperă cum că toți românii cei culți, ba însuși oameni erudiți ca d-l Hașdeu sunt domniți de prejudețul cum că ei se trag de la romanii cei vechi, care au stârpit de tot pe dacii vechi ca astfel sângele curat al descendenților valahici să nu se tulbure prin amestec cu sânge barbar. Apoi zice: aceasta este o dogmă națională la români. Însă pentru întărirea acestei afirmații nu produce nici o dovadă. Deci trecem mai departe.

Din inscripțiunile daciei vrea a descoperi d-l Fligier cum că colonii romani care au colonizat Dacia au fost în parte sirieni semitici (semitische Syrer) și cum că românii ca descendenți ai acestor colonii semitice trebuie să recunoască pe evrei, care sunt asemenea de viță semitică, ca pe neamul lor cel mai aproape.

Precum francezii sunt esențialmente descendenți de ai vechilor gali, iar albanezii puri descendenți de ai vechilor iliri, astfel s-au dezvoltat și românii din totalitatea neamurilor tracice (tracii, bessii, geții, dacii). Această teorie aproape identică cu a d-lui Tamaschek tot din Graz, după cum se vede mai la vale, față de care d-l Fligier reclamă prioritatea, este recunoscută de profesorul Schwicker și alți specialiști. Numai unii învățați români cu excepțiunea d-lui Cihac, care este cunoscut din tendința de a arăta cum că limba noastră este slavă, tendință urmată de Safarik Miklosich ș. a. și cu d-l dr. Kiepert atât de nenorocit prin părerile sale etnologice, țin mult la o rătăcire veche.

Mai departe se încearcă a susține cum că părerea sa despre descendența tragică a românilor se constată prin legendele românești traduse de Mite Kremnitz. Oricine se poate convinge cum că Psyche a tracilor celor vechi trăiește și astăzi la români. Metamorfozele constatate de dânsul la bulgarii din Rhodope, care au dat material la metamorfozele lui Ovidiu, se află și în legendele publicate de d-na Kremnitz. Multe trăsuri din aceste legende ne aduc aminte de mitul Eros și Psyche. În legende se amintește adesea oricum oamenii se metamorfozează în un cal, o vulpe, etc.

¹Rumanische Volkslieder v. I. Karl Schuller; Hermansdadt 1859 p. V.

„Tracicae res”

Dar la alte popoare nu află d-l Fligier astfel de metamorfoze? Vor fi rare acele popoare cărora să le lipsească metamorfozările, prin urmare aceste nu pot servi de bază la studiul descendenței lor.

În legendele românești ocupă foarte des zmeii. Explică legenda despre zâna Aurorei cu Petru și Cyclopul.

Apoi afirmă cum că numele modern Petru a alungat pe cel vechi tracic, pe flotistul Orfeu, care trăiește și astăzi la bulgarii din Rhodope ca și Petru în cântecele și poveștile românești. Schuller am văzut cum că identifică pe Petru nu ca Orfeu, ci cu Hermes sau Mercur.

Atât în cântecele bulgarilor din Rhodope, cât și în legendele românilor află d-l Fligier mai mult numai reminiscențe păgâne însemnate și foarte interesante, pe când creștinești nu se află mai deloc. La bulgari și români se află zeul: Sfântul Soare și mumă-sa și zeița Sfânta Lună, asemenea și Sfânta Vinere (Venus).

Întrebăm aici, oare reminiscențele păgâne nu au putut să fie aduse din Italia (de către străbunii lor?). Omul imparțial va fi silit a recunoaște numai această posibilitate din asemănarea diferitelor mituri române și latine atât de identice precum și din numirile identice?

Cele 17 legende traduse și publicate de Mite Kremnitz puse în paralel cu poeziile bulgarilor din Rhodope publicate de Verkovic dau d-lui autor destulă dovadă, cum că românii se trag din Peninsula Balcanică, după cum susține și Rossler, Schwicker și Hunfalvy, pe când învățații români în legătură nenorocită cu d-l Kiepert țin la autotohnia lor din Transilvania (Dacia).

Eu însă aflu această afirmațiune a d-lui Fligier foarte neîntemeiată. Teoria d-lui Fligier nu este științifică, n-are caracter științific, este o teorie tendențioasă; prin urmare nu este ce combate, dar nici nu merită.

După aceasta vine d-l autor să explice unele reminiscențe antice din poeziile române.

Pe „Erculanul” din poeziile adunate de Alecsandri îl deduce tocmai de la Hercules al elinilor. Aceasta îi vine bine la socoteală pentru a dovedi cum că românii se trag din Rhodope. Mai logică după dânsul ar fi concluzia să deducă originea românilor chiar de la eleni.

Pe „Păunaș” din balada „Păunașul Codrilor” îl aseamănă cu zeul Pan, provocându-se la d-l Alecsandri, care de asemenea este de această părere. Însă d-l Fligier merge mai departe. Pe Pan, zeul codrilor, al romanilor, îl deduce tocmai de la pelasgi. Prin aceasta vrea să dovedească cum că românii nu au pe Pan de la romani. Se poate presupune, zice d-l Fligier, cum că și tracii au avut pe zeul Pan, ergo românii au primit, după d-l Fligier, pe Pan de la traci și nu de la romani.

Dar eu cred cum că această explicare și deducere a Păunașului, ce ocupă foarte des în poezia populară, nu este chiar fundată; sunt mai înclinat a admite derivarea lui de la cuvântul „păun” (pavo cristatus), om pasăre care figurează foarte des la poporul român ca simbol al frumuseții și a cărei pene le poartă feciorii și fetele în pălărie și în cosițe ca podoabe alese. Aceasta cu atât mai vârtos, pentru că „păunaș” vine foarte des în poezia populară:

Frunză verde peliniță,
Pe cea verde moviliță
Se rotește-o păuniță
Ș-un păun cu chica scurtă,
Ieși bădiță de-l ascultă, etc.

În balada „Mihu copilaș” Păunaș vine numai ca atribut la Mihu:

Mihu copilaș,
Mândru Păunaș,

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

Păunaș de frunte,
Păunaș de codru, etc.
Tot în această baladă ocupă și
Ianoș Ungurean,
vechiul hoțoman
.....
Unguru-i fâlos,
Nu-i primejdios.

De aici se vede cum că această baladă trebuie să se tragă numai după venirea ungarilor. Sau doară și unгурii se trag de la traci și sunt veniți din Rhodope? Ce mai știi, d-l Fligier va fi în stare să facă și această descoperire hazlie, și în adevăr ar face mare serviciu maghiarilor care nu-și mai află nicăieri patria lor străveche.

Iară se reîntoarce la legenda despre Alexandru Macedonianul și cu aceasta vrea a fi aflat cea mai frumoasă dovadă contra continuității românilor și cum că nu sunt descendenți numai a dacilor și a întregului popor tracic. D-l Fligier se provoacă la d-l Schuller care mărturisește cum că această legendă este foarte natural explicată prin aceea, că cele dintâi excursiuni belice le-a făcut Alexandru peste Dunărea de jos, ba poate până în Transilvania. Însă d-l Fligier nu vrea să cunoască această explicare.

Chiar să admitem cum că legenda despre Alexandru este foarte răspândită, precum scrie d-l Schuller, se naște însă întrebarea oare nu s-a putut răspândi această legendă pe altă cale și anume pe calea ce admite d-l Schuller? Adică ca o reminiscență de la daci, cu care a venit Alexandru în contact. Dară răspândirea și familiarizarea de legende se află și la alte popoare fără ca acelea să fie venite cândva în contact de-a dreptul. Astfel găsim legenda elvețiană despre W. Tell, săgetarea mărului de pe capul copilului său – și la Dănești, apoi în baladele irlandeze și engleze. Însă anevoie cred să se afle vreun etnolog, nici chiar d-l Fligier, care să susțină cum că elvețienii din cele 3 cantoane Schwyz, Uri și Unterwalden să-și tragă originea din Danemarca, Irlanda sau Anglia; dar nici aceea cum că danezii sau irlandezii și englezii să se tragă din Elveția. Oare nu s-a putut răspândi și Alexandria în acest mod la români, fără ca aceștia să fi populat cândva Elveția sau Rhodope?

Am călătorit o mare parte din ținuturile românești, m-am ocupat chiar cu adunare de tot felul de poezie populară, însă legenda despre Alexandru marele, la care se provoacă d-l Schuller și după dânsul d-l Fligier, nu am aflat-o nicăieri la poporul românesc. În acest caz de bună seamă nu ar fi rămas până astăzi neadunată și nepublicată, însă se vede cum că atare nu există.

Afirmarea d-lui Schuller despre existența acestei legende este nefondată, și din nota în care face amintire cum că despre un om prost este zicala la români: „nu scrie nici Alexăndria”, se vede cum că d-l Schuller a priceput rău această frază românească. În literatura românească există o carte „Alexăndria”, în care se povestesc multe blasfonii despre Alexandru marele, cum s-a luptat acesta cu păsări cu clonț de fier, cu furnici, despre Ducipal cu corn în frunte, etc. Această carte este foarte citită de popor, ca și Leonat și Arghir și Elena. Însă de aici nu urmează cum că acesta este o legendă păstrată de popor încă de pe timpul lui Alexandru, cu atât mai puțin dară se poate susține a fi adusă de popor din Rhodope sau de aiurea. Dacă ar fi proprietatea poporului s-ar mai afla barem ici-colea în gura poporului, precum se află alte balade, colinde, etc.

În urmă mai afirmă d-l Fligier cum că fetele și feciorii de împărat ce vin atât de des în poveștile și legendele românești, nu se pot referi decât la curtea bizantină. Această împrejurare, mărturisește după d-l Fligier, cum că românii au fost supuși odinioară împăraților bizantini și de aici au emigrat peste Dunăre în Transilvania. Deoarece trebuie

„Tracicae res”

presupus cum că mulțimea din poporul românesc a locuit odată partea orientală a Peninsulei Balcanice alături de bulgarii, de aceea este ușor de explicat răspândirea legendei despre Alexandru la români și la bulgarii din Rhodope în o formă.

Va să zică și de aici concludă d-l Fligier cum că românii din Transilvania sunt emigranți din Rhodope. La dovezi nu mai bagă de seamă dacă are ori nu, ci se află mulțumit numai cu presupuneri. Apoi cu toate acestea voiește să treacă de om de știință, ba singur se laudă a fi specialist.

III

Pe urmă vine d-l Fligier să facă polemică cu d-l Tomaschek, care a publicat nu de mult o carte¹ în care încearcă să dovedească necontinuitatea românilor din Dacia, afirmând cum că toți românii părăsira Dacia împreună cu legiunile rechemate de Aurelian și că românii n-au revenit în țările ce ocupă actual decât mai târziu. D-l Tomaschek acceptă teoria lui Rossler cum că Placenta Românilor nu este a se căuta în Dacia veche, ci în Peninsula Balcanică, combate continuitatea apărută de dr. Kiepert, dr. Yung și de Pick.

D-l Fligier acceptă dovezile lui Tomaschek prin care acesta arată cum că românii din Peninsula Balcanică au primit creștinismul de la latini și nu de la călugării sloveni și bizantini, ceea ce se dovedește din limba românească. Asemenea acceptă părerea d-lui Tomaschek, cum că geneza românismului cade în timpul de la 400-600 și cum că caracterul fundamental al națiunii române era deja format atunci, când Peninsula Balcanică a fost invadată de neamuri slovenice. De la invazia slovenilor (600-625) începe influența elementului slovenic asupra celui românesc care este atât de caracteristic pentru toate dialectele valahice. Această influență slovenică și-a ajuns culmea la anul 1000, de când datează toate mișcările cele mari ce le-au întreprins națiunea valahică în toate direcțiunile.

D-l Fligier aprobă părerea d-lui Tomaschek de a se părăsi odată de tot Dacia traiană și a se înlocui cu provinciile traco-romanice. Se poate explica de o prostie dacă cineva mai vorbește de daco-români și Daco-România, care este a se înlocui cu Traco-România (sic!).

Până aici d-l Fligier întru toate este de acord cu d-l Tomaschek. Divergența începe de aici încolo.

D-l Tomaschek susține cum că toți românii își trag originea de la Bessi un neam tracic. Dovada pentru această teorie o află d-l Tomaschek la un despot din familia *Κεχονμενος*. El zice: „Pentru întrebarea generală despre descendența vlahilor se află la *Κεχονμενος* un pasagiu de cea mai mare însemnătate, care pasagiu bine înțeles trebuie considerat de unica dovadă istorică directă pentru ipoteza Sulzer-Roessleriană și care confirmă în modul cel mai evident teoria despre descendența tuturor vlahilor din poporul Bessilor românizați”.

Pasagiul respectiv sună: aceștia – vlahii – sunt așa numiții daci și bessii.

D-l Fligier combate teoria Bessilor, nu vrea a recunoaște în citatul de sus nici o dovadă în favoarea ei, de la care teorie n-a rămas decât: „Parturiunt montes et nascitur ridiculus mus”.

Dară mai bine a succes d-lui Fligier a combate pe d-l Tomaschek prin însuși cuvintele sale. D-l Tomaschek nesigur și neconvins de teoria sa, se încurcă în următoarea contrazicere: „Poate s-ar putea susține că dacii aureliani (din Moesia) ar fi strămoșii vlahilor din Rhodope și Pind”.

¹Zur Kunde der Hamus-Halbinsel, Topographische, Archaeologische und Ethnologische Miscellen v. Wilh. Tomaschek Professor der Universitat in Graz; Wien 1882.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

Mai sus afirmă cum că toți vlahii se trag de la Bessi.

Bag seamă aceasta este procedura pe la Graz de a dovedi lucrurile pe cale științifică! Cu astfel de dovezi nu se dezleagă chestiuni științifice de cea mai mare importanță.

După ce face imputări d-lui Tomaschek, căci nu s-a folosit la scrierea sa de lucrările celor doi eminente (?) scrutători unguri Hunfalvy și Schwicker, mai polemizează în privința originii tracilor!

D-l Tomaschek susține cum că tracii sunt iranieni curați, iar d-l Fligier cum că au fost un popor deosebit, sui generis. S-a deosebit în mod hotărât de scyții și sarmații iranieni, care cu toții se țin de rasa indo-germană.

IV

Din modul cum se tratează această importantă temă se cunosc evident simțămintele dușmănoase ce le are d-l Fligier față de neamul românesc, se vede până la evidență cum că autorului îi lipsește de tot cunoștința regulilor obiectivității și simțului de adevăr sau preferă a le călca în picioare. Trebuie să presupun acestea, căci altcum nu-mi pot explica manierele neîndatinate oamenilor de știință, afirmarea unor lucruri neconstatate prin dovezi confirmate, mai chiar expresii și aluzii vătămătoare la adresa unui popor întreg!

Limbajul în care tratează d-l Fligier această însemnată întrebare trădează tendința ce o urmărește, tendința de a face pe lumea întreagă să creadă cum că cele 12 milioane de latini din Orient nu sunt de origine latină, ci descendenți traci, slavi, care au prin urmare menirea să înmulțească ginta slavă și să contribuie la promovarea intereselor panslavistice din Europa.

O teorie neconfirmată prin dovezi științifice nu merită a se combate, dară nici a se face amintire de dânsa. Cu toate acestea am făcut dare de seamă cu scopul de a da ocazie fiecărui român, să cunoască părerile contrarilor noștri și cu deosebire pentru a trage atenția oamenilor competenți și pentru că am văzut că teoriile d-lui Fligier și până acuma au început a fi considerate de unele părți drept autoritate pe terenul etnologiei. Ca exemplu citez aici o dare de seamă despre o prelegere ce a ținut d-șoara Sofia Torma în adunarea generală ce a avut mai în urmă societatea antropologică germană în Frankfurt am Main, luându-și de obiect „locuințele neolitice ale Transilvaniei”¹.

După ce arată d-șoara Torma cum că descoperirile făcute de dânsa la Tordeș și valea (d-sa zice Valya) Nandor (Transilvania) dovedesc cum că în perioada neolitică (de la suta a 6-a a. Ch. Până la suta a 3-a d. Ch.) a fost o cultură tracică; susține cum că în Transilvania au locuit mai întâi agatârși și după aceea daci, ambele popoare de viță tracică, care au fost agricultori, vinicultori și care au folosit arama, cositorul, plumbul, bronzul și fierul. După aceasta își pune întrebarea, în ce legătură se află românii, locuitorii de astăzi ai Transilvaniei cu acele locuri? Și apoi tot dânsa răspunde făcând mărturisirea că se încearcă de mult să-și explice asemănarea ornamentelor moderne românești cu ornamentele descoperite în colecția ei, cum că această dezlegare a fost rezervată eruditului (?) d. Fligier din Graz de la care și-a procurat siguranța în această privință. După acestea, d-șoara Torma vine a face o dare de seamă despre teoria d-lui Fligier, după cum ne este deja cunoscută din cele tratate în acest articol.

Iată dară, că o teorie atât de curioasă în felul ei, lipsită total de bază științifică și de dovezi serioase, poate să pună în rătăcire chiar și pe cei mai serioși oameni, cu deosebire atunci când își află propovăduitori ca pe d-șoara Torma, Hunfalvy, Schwicker și alți dușmani

¹Siebenb. Deutsches Tageblatt n-ro 2820 ex 1883; Mitteilungen der anthrop. Gesellschaft in Wien XII Bd, III u. IV Heft, p. 162-163.

„Tracicae res”

pronunțați ai adevăratei descendențe a poporului românesc.

V

În sfârșit mai fac amintire la acest loc cum că pentru a judeca fără patimă pentru a cunoaște tendințele ce se vede că le urmărește d-l Fligier prin curioasa sa teorie, este destul de a asculta mărturisirea sa proprie ce o face tot în acele Anale, însă în alt loc unde face o dare de seamă asupra cunoscutei lucrări alui Paul Hunvalvy intitulată: „Die Rumanen und ihre Anspruche”.

Iată ce zice d-l Fligier din cuvânt în cuvânt: „Între complicatele întrebări etnografice referitoare la Etnografia popoarelor europene, întrebarea despre despre români (Rumanen-Frage) ocupă fără îndoială locul prim. Câte nu s-au povestit și se mai povestesc și în timpul mai nou despre descendența românilor? Să ne aducem aminte numai de d-l Kiepert. Supozițiunea unei continuități a poporului românesc din Dacia, astăzi se poate considera ca deja delăturată, și Huntalvy face prea mare cinste învățaților și unor semidocti români prin aceea că îi refutează pe toți pe rând. Aceștia sunt: Georgiu Șincai de Sinka, A. Treb. Laurian, Mihail Cogălnicean, istoricul, diplomatul și filologul Bogdan Petriceic Hașdeu, Andreiu Șaguna, Gregor Ureki (?) și pe d-l Kiepert îl aflăm la Hunvalvy în această societate ceea ce o și merită”.

„Aduce ceva nou cartea de curând apărută a d-lui Hunvalvy? Da! Înainte de toate observăm cum că materialul istoric îl stăpânește în mod eminent (Săracă istorie!!!). Întru aceea însă întrebarea despre descendența românilor nu este definitiv dezlegată, ceea ce este lucru firesc”.

Să ne oprim aici puțin.

Mai sus afirmă cum că supozițiunea continuității poporului românesc din Dacia se poate considera deja ca dezlegată, iar mai la vale cum că nu este definitiv dezlegată. Am substras ambele aceste pasaje pentru că se lovesc atât de cumplit în cap. Apoi un astfel de om are cutezarea a se număra între oamenii de știință; a numi pe Hașdeu, Cogălnicean, Kiepert și alții semidocti, iar pe sine a se lăuda de om de specialitate!! Apoi ce mai așteptați de la Fligier! Nu tot omul are darul de a se putea blama...

Dară să mergem mai departe. D-l Fligier continuă:

„Știrile istorice (Nachrichten) nu sunt suficiente. Cramologia nu dovedește nici o unitate de tip, limba tracilor, ascendenții românilor, a pierit deja, circa între secolul al V-lea și al VI-lea d. Ch. De aceea este trebuință ca scrutarea modernă să-și îndrepte sagacitatea sa în toate direcțiunile pentru a putea ajunge la rezultate pozitive. Din aceste motive am intrat eu pe o cale de tot nouă și scrutez tezaurul legendar (Sagenschatz) al românilor”.

Am spus mai sus cum că pentru constatarea descendenței unui popor sunt 3 drumuri: drumul lingvistic, istoric și antropologic; însă d-l Fligier nu află nici unul din acestea drumuri destul de abile pentru a constata descendența poporului românesc. D-sale îi lipsesc dovezile istorice, îi lipsesc dovezile cranologice, firește pentru că așa vrea. Îi lipsește în urmă și limba, va să zică poporul românesc după d-l Fligier n-are nici limbă, este mut. Sărmane popor! Dar nu asta vrea să zică d-l Fligier, nu vrea să zică că n-ar avea nicum limbă, ci vrea a zice că limba de care se folosește de atâtea veacuri nu este a lui, pentru că limba lui originară a ascendenților săi a fost limba tracică care a pierdut-o între suta a V-a și a VI-a. Deoarece limba tracică a pierit de vreo 13 secole, urmează după d-l Fligier că românii n-au limbă, prin urmare nu-i poate studia din punct de vedere lingvistic, ergo descendența românilor este de la traci.

O logică ca aceasta, o concluziune atât de absurdă nu des se poate afla!

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

Oamenii care s-au ocupat cu studiul limbii românești au constatat cum că această limbă este tocmai așa de înrudită cu limba latină, ca și cu cea italiană, spaniolă, franceză, etc., mai în multe privințe și mai înrudită. Apoi nimeni cu mintea la loc nu i-a căzut să-i denege latinitatea, nimănui nu i-a plesnit prin cap nebunia ca să afirme că această limbă nu ar fi a lui proprie și că limba lui proprie a pierit de 12-13 secole.

Dacă d-l Fligier nu cunoaște nimic din această limbă și nici nu-i place a o studia, atunci ar fi bine să lase astfel de studiu pentru alții mai serioși, pentru oamenii chemați. Chestiuni de atâta importanță nu sunt de capuri ignorante.

Dar în deșert, d-l Fligier voiește cu orice preț, ca și d-l Geitler, prietenul d-sale (profesor de limbile slave la universitatea din Agram), ca și Safarik, ca și Tomashek et tutti quanti, ca să ne facă traci și ca apoi de aici să ne poată face slavi. Se vede tendința expresă ce o urmăresc, o tendință condamabilă, pusă în serviciul politicii militante, respectiv a panslavismului, care după creierii cei înfierbântați a acestor domni are să domnească Europa și în urmă lumea întreagă. Mă tem cum că mâine-poimâine vor mai descoperi că nici limba italiană, franceză, germană, etc., nu sunt limbi originale, nu sunt ale respectivelor popoare, ci de la traci, ergo sunt popoare slave.

Închei cu observarea cum că părerile d-lui Fligier sunt lipsite total de notele prescrise pentru orice studiu serios și științific. Adevărul, simțul de dreptate și obiectivitatea compun treimea ce trebuie să o adore fiecare scriitor și la care trebuie să se închine tot omul de omenie. Numai d-l Fligier nu se sfiește a profana această treime sacră¹.

¹ *Familia*, Oradea-Mare, Anul XIX, 1883, nr. 23(5 iunie/17 iunie), pp. 271-276.

Preoții greco-catolici din Sângeorz în secolul al XIX-lea

ELISABETA SCURTU

Sângeorzul a fost, și în secolul al XIX-lea, printre satele importante ale Văii Rodnei. Datorită extinderii parohiei și numărului mare de credincioși, pe parcursul veacului amintit au slujit, aproape întotdeauna, câte doi preoți. În materialul de față ne propunem o prezentare generală a acestora.

La începutul secolului al XIX-lea era preot **Nicolae Pop**. Din păcate, deocamdată, nu avem mai multe referințe despre activitatea sa. Într-o circulară, din 1 iunie 1819, emisă cu prilejul vizitei „Excelenței sale Domnul Vlădică cel latinesc” care se îndrepta spre Rodna, printre alte prevederi se precizează că și parohul Niculai din Sângeorz trebuia să rămână acasă pentru întâmpinarea și găzduirea prelatului¹. În aceeași perioadă și-au început slujirea încă doi preoți care aveau patronimul Pop.

Preotul **Pop Ilie Lică**, a renunțat la patronim semnându-se doar Ilie Lică, s-a născut în anul 1791 în Sângeorz. Primul său copil a fost **George**, născut în 1817². A ales cariera militară, fiind căpitan. A murit la 10 august 1878, la 62 de ani. În 1818 s-a născut Maria, urmată în 1828 de **Maxim**, care a fost jude regional, necăsătorit, mort la 14 martie 1887, la 59 de ani, de apoplexie³. În 29 iulie 1834, s-a născut **Firoana**⁴ care a decedat însă în toamna anului 1836⁵. La 27 octombrie 1837, preoteasa Ana a născut încă un băiat, **Daniel**⁶. Daniel Pop a fost avocat, necăsătorit, a murit la 59 de ani de inimă, în 28 august 1896⁷.

Ilie Lică a preotit în biserica greco-catolică din localitate până în 1837, ultima semnătură fiind în februarie. A murit, în 18 aprilie 1851, la 60 de ani de boală de apă⁸, iar preoteasa a murit după 20 de ani de văduvie, în 19 octombrie 1871⁹, în vârstă de 85 de ani.

După moartea preotului sătenii au cerut, în 8 februarie 1852, ca unul dintre fiii săi să fie trimis la studii și să slujească în locul tatălui său, argumentându-și cererea astfel: „ca altul din satul nostru să se primească, precum noi totdeauna am avut din satul nostru așa și în viitor, ca să ne bucurăm văzând din mijocul nostru și afară de aceia străini fără de moșii părințești anevoie sau nicicum pot trăi, iară acești de aici au avut moșiile lor, se ajută”¹⁰. Dorința lor nu s-a materializat, în localitate fiind numiți alți slujitori.

Cel de al doilea preot, **Iacob Pop**, s-a născut în anul 1781. A fost o personalitate activă și implicată în problemele comunității și ale preoților din Vicariat. Cu ocazia vizitei împăratului în ținutul Năsăudului, documentele atestă că preoții Macarie Crăciun din Mocod și Iacob Pop din Sângeorz, „în numele preoțimii din Vicariat înmânară împăratului o cerere, redactată de vicarul Nemeș, ca să primească ajutoare din fondul proventelor”¹¹. În 23 martie 1840, Episcopia le-a mulțumit public preoților Iacob Pop din Sângeorz, Ioan Pop din

¹ Ștefan Buzilă, *Documente bisericești*, în *Arhiva Someșană*, nr. 15, Năsăud, 1931, p. 27.

² Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, fond *Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă*, registrul 1131, f. 23 v.

³ *Ibidem*, registrul 1150, f. 107 v.

⁴ *Ibidem*, registrul 1133, f. 13 v.

⁵ *Ibidem*, registrul 1141, f. 44 v.

⁶ *Ibidem*, registrul 1133, f. 30.

⁷ *Ibidem*, registrul 1150, f. 173 v.

⁸ *Ibidem*, registrul 1147, f. 33.

⁹ *Ibidem*, registrul 1149, ff. 11-12.

¹⁰ Idem, fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 40, f. 13 v-r.

¹¹ Virgil Șotropa, *Vizite, ospătări și omagieri pe vremuri*, în *Arhiva Someșană*, nr. 20, Năsăud, 1936, p. 225.

ELISABETA SCURTU

Feldru, Anton Mălăiu din Leșu, Albani din Șieuț și Macedon Pop din Năsăud pentru zelul dovedit în catehizarea pruncilor școlari¹.

Parohul Iacob Pop a fost căsătorit cu preoteasa Maria, despre a cărei familie deocamdată nu avem date. Au avut mai mulți copii. Primul dintre ei, născut în 24 iunie 1809, a fost **Macedon**². S-a remarcat printre personalitățile năsăudene, ajungând vicar, apoi prepozit de Gherla³. **Paramon** s-a născut în 1811⁴ și a rămas agricultor în Sângeorz; **Katarina** (Ecaterina), născută în 1813⁵ măritată cu Vasile Cifor din Nepos; **Grigore**, născut în 1814⁶ despre a cărui soartă nu știm nimic, fiind oricum decedat la momentul întocmirii testamentului fratelui său Macedon; **Ana** sau Iuliana, născută în 1817⁷ măritată cu Toma Ștefan din Ilva Mică; **Anchidim**, născut în 1819⁸, preot, apoi vicar al Năsăudului pentru o scurtă perioadă de timp⁹; **Dionisie**, născut în 8 septembrie 1824¹⁰, ajuns cancelarist în Cuzdrioara, decedat în 6 aprilie 1858¹¹; **Nastasia**, născută în 22 ianuarie 1827¹², măritată cu preotul Emanuel Calina și **Alexie**, născut în 17 martie 1835¹³ și decedat după doi ani de tuse¹⁴. Testamentul vicarului Anchidim Pop mai amintește de o soră decedată, numită **Elena**¹⁵.

În 18 iulie 1838, Maria, soția parohului Iacob Pop, a murit la 46 de ani de gută¹⁶, preotul rămânând singur până în 15 octombrie 1856, când a murit în vârstă de 75 de ani, după 48 de ani de preoție¹⁷.

Un alt preot înrudit cu această familie, care a activat în Sângeorz o scurtă perioadă de timp a fost **Emanuel Calina**. S-a născut în Sângeorz în 1826, a fost căsătorit cu Nastasia, fiica preotului Iacob Pop, cu care a avut două fete. A fost hirotonit la Blaj, la 17 noiembrie 1854¹⁸, fiind instituit în Ilva Mică. Nu mai insistăm asupra acestuia, pentru că i-am dedicat deja un material aparte¹⁹.

Din 1858 și-a început slujirea în Sângeorz preotul **Simeon Tanco**, originar din Monor, fiul preotului Petru Tanco. S-a născut la 22 mai 1822 și a fost hirotonit, în data de 23 februarie 1852, la Blaj, prin Alexandru Sterca Șuluțiu. În februarie 1852, s-a căsătorit în biserica din Năsăud cu Ioana Pop, fiica locotenentului Gabriel Pop din Feldru²⁰. După hirotonire a slujit pentru scurte perioade de timp în Monor, Morăreni și Ragla, unde a avut o relație încordată atât cu credincioșii, cât și cu alți preoți, multe dintre cauze fiind judecate de

¹ Ștefan Buzilă, *Documente bisericești*, în *Arhiva Someșană*, nr. 18, Năsăud, 1936, p. 409.

² Macedon Pop, *Vicarii năsăudeni*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2014, p. 119.

³ Mirela Popa-Andrei, Diana Covaci, Ana Victoria Sima, Mihaela Bedecan, Aurelia Dan, Iosif Marin Balog, *Canonici, profesori și vicari foranei din Biserica Română Unită (1853-1918)*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2013, pp. 321-324.

⁴ SJANBN, fond *Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă*, registrul 1131, f. 18 v.

⁵ *Ibidem*, f. 10 v.

⁶ *Ibidem*, f. 21.

⁷ *Ibidem*, f. 24.

⁸ *Ibidem*, f. 28.

⁹ Mirela Popa-Andrei, et alții, *op.cit.* pp. 300-301.

¹⁰ SJANBN, fond *Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă*, registrul 1132, f. 5.

¹¹ Macedon Pop, *op.cit.*, p. 153.

¹² SJANBN, fond *Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă*, registrul 1132, f. 13 v.

¹³ *Ibidem*, registrul 1133, f. 16 v.

¹⁴ *Ibidem*, registrul 1147, f. 2.

¹⁵ Macedon Pop, *op.cit.*, p. 182.

¹⁶ SJANBN, fond *Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă*, registrul 1147, f. 3 v.

¹⁷ *Ibidem*, f. 43 v.

¹⁸ *Idem*, fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 121, f. 92.

¹⁹ Elisabeta Scurtu, *Preotul Emanuel Calina din Sângeorz*, în *Pisanii sângeorzene*, an IV, nr.9, pp.11-20.

²⁰ SJANBN, fond *Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă*, registrul 780, fila 38 v.

Preoții greco-catolici din Sângeorz în secolul al XIX-lea

Consistoriul din Gherla. În toamna anului 1854 a fost propus pentru parohia Maieru¹, dar în anul următor sinodul protopopesic din Bistrița l-a suspendat din funcțiuni pentru un scandal în biserică². Este posibil ca această abatere să fi fost cauza pentru care nu-l mai întâlnim printre preoții din Maieru. Disputele au continuat și în perioada următoare, în anul 1856 dădea explicații cu privire la neînțelegerile cu fătul Partene Cozan din Monor³. Nici după numirea sa în Sângeorz în 1858, aminozitățile nu au încetat. Printre documentele Vicariatului Rodnei găsim plângeri și cereri prin care sătenii, personalul bisericesc, iar uneori preoții care au ajuns în funcția de capelan, au avut mai multe nemulțumiri cu privire la comportamentul aceluiași preot. Mare parte a acestora aveau în vedere administrarea averii bisericii, a pământurilor parohiale, a beneficiilor, alegerea personalului auxiliar, ori diferite decizii. De pildă, în 27 aprilie 1862, sătenii acuzau că preotul, fără să-i consulte în prealabil, a numit curator pe Dănilă Șteopoe, pe când ei îl susțineau pe „domnul căpitan Lică”⁴.

Datorită numărului mare de credincioși, unii săteni au solicitat în mai multe rânduri instituirea unui capelan în parohie, propunându-se și clădirea unei noi biserici. În aprilie 1868, a fost numit cooperador **Nicolae Georgiță**⁵, dar decizia nu a fost menită să mulțumească pe toată lumea și i-a împărțit pe sângeorzeni în cei „de dincolo de Someș” și cei care aparțineau de biserica parohială. Printre cei care au reacționat a fost chiar parohul care a cerut în anul următor înlăturarea capelanului, subliniind că deși a acceptat numirea sa, nici el, nici credincioșii n-au cerut-o și nevoie de încă un slujitor⁶. Pe de altă parte, au existat dezacorduri și pe marginea veniturilor pe care comunitatea trebuia să le asigure tânărului slujitor, ajungând până la urmă la un consens, la sfârșitul anului 1869, când s-a hotărât să i se plătească 100 de florini din lada comunală, precum și alte beneficii⁷. Disensiunile dintre preot preot și capelan au ajuns în cele din urmă la Gherla, cerându-i-se lui Simeon Tanco, în noiembrie 1870, „pentru numele cel bun”, să împartă în jumătate, prinoasele și prescurile, ori să se mulțumească fiecare cu cele primite în biserica sa⁸. Mai târziu, și sătenii au încercat să-i ușureze traiul tânărului preot, cerând intervenția Consistoriului pentru că parohul îl „asuprea” cu tot felul de acuzații, îl trata „neomenește”, nu împărțea veniturile obținute pentru eliberarea extraselor, fiind îngrijorați că până la urmă îi va părăsi, iar ei vor rămâne fără preot⁹. Temerea s-a adeverit, în 30 august 1873, când Nicolae Georgiță, prezentând situația grea prin care trecea, a cerut parohia Șieut, rămasă vacantă¹⁰. A fost numit, în 12 noiembrie 1873, în Ilva Mică¹¹, după ce preotul din loc, Emanuel Calina, a murit în epidemia de holeră din acest an.

Documentele ilustrează climatul din parohia sângeorzeană și după plecarea capelanului. Se pare că certurile au continuat, în anul următor, cantorul îl acuza pe parohul Tanco de lăcomie, pentru că nu i-a dat partea cuvenită din venituri¹², în același an cantorul dându-și demisia.

În septembrie 1876, a fost ales un alt cooperador, în persoana teologului **Silviu So-**

¹ SJANBN, fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 62, ff. 63-64.

² *Ibidem*, dosar 74, f. 37.

³ *Ibidem*, dosar 85, ff. 11-12.

⁴ *Ibidem*, dosar 159, ff. 30-31.

⁵ *Ibidem*, dosar 241, f. 37.

⁶ *Ibidem*, dosar 255, f. 48.

⁷ *Ibidem*, f. 113.

⁸ *Ibidem*, dosar 269, f. 108.

⁹ *Ibidem*, dosar 301, ff. 45-47.

¹⁰ *Ibidem*, dosar 317, ff. 73-74.

¹¹ *Ibidem*, f. 112.

¹² *Ibidem*, dosar 369, ff. 23-24.

ELISABETA SCURTU

horca. Acesta provenea dintr-o familie simplă de militari din Sângeorz, tatăl său, Nicolae Sohorca, s-a căsătorit cu Todosia lui Ion Jarda, în 16 februarie 1846¹. Primul copil, **Pantelimon** s-a născut în 1848², dar a murit după o perioadă scurtă de viață. Următorul băiat, băiat, născut în 13 august 1851³, apare în matricola născuților cu numele de **Silivanu**, fiind după câțiva ani parohul locului, Silviu Sohorca. Ceilalți copii au fost: **Maria**, născută în 26 august 1853⁴, s-a căsătorit, în 19 februarie 1874, cu Iacob Anton⁵; **Melanea**, născută în 15 iunie 1856⁶; **Simeon**, născut în 15 mai 1858⁷; **Gerasim**, născut în 12 martie 1860⁸, dar decedat după două luni de viață; **Leon**, născut în 4 martie 1861⁹, mort după câteva zile; **Ioan**, născut în 28 septembrie 1861¹⁰.

Todosia Sohorca a murit în 1 martie 1876, la 41 de ani¹¹.

Primul copil în familia preotului Silviu Sohorca, **Iustin Silviu**, a murit la puțin timp după naștere, în 13 iulie 1877¹². După acesta s-a născut **Alexandrina**, în 1 iunie 1878¹³. În 21 noiembrie 1878, a murit Nicolae¹⁴, tatăl preotului, la 61 de ani. Preoteasa Laura Sohorca, născută Budurleanu, a adus pe lume încă un băiat, **Maximilian Corneliu**, în 20 octombrie 1879¹⁵, apoi s-a născut **Iustin**, în 23 ianuarie 1881¹⁶, **Leonida**, în 2 februarie 1883¹⁷, decedat însă după o lună de viață; **Aurel**, născut în 18 martie 1884¹⁸; **Floarea Silvia**, născută în 20 noiembrie 1885¹⁹; **Beniamin Corneliu**, născut în 10 ianuarie 1887²⁰; **Sabina**, născută în 15 noiembrie 1887²¹; **Valeria**, născută în 1891²².

Laura Sohorca, soția preotului Silviu Sohorca, a murit în 15 mai 1893²³, la 36 de ani.

În locul preotului Silviu Sohorca, în parohia Sângeorzului, a ajuns să slujească ginerele său Aurel Chintean, fiul preotului Ioan Chintean și al Mariei, care s-a căsătorit cu Alexandrina Sohorca în 10 februarie 1901²⁴.

Revenind la istoria neînțelegerilor privind împărțirea veniturilor și beneficiilor parohiale, aceasta a fost reluată odată cu numirea noului capelan. Pe parcursul anului 1877 au fost trimise scrisori atât de către cei doi slujitori, cât și de membrii comunității care susțineau un anumit preot, care descriu starea conflictuală din parohie, solicitându-se de mai multe ori intervenția autorităților bisericești superioare. Nici măcar contractul încheiat între cei doi

¹ SJANBN, fond *Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă*, registrul 1142, f. 18.

² *Ibidem*, registrul 1149, f. 23 v.

³ *Ibidem*, registrul 1134, f. 29.

⁴ *Ibidem*, f. 34v.

⁵ *Ibidem*, registrul 1144, ff. 10-11.

⁶ *Ibidem*, registrul 1134, f. 41.

⁷ *Ibidem*, registrul 1135, ff. 6-7.

⁸ *Ibidem*, ff. 32-33.

⁹ *Ibidem*, ff. 46-47.

¹⁰ *Ibidem*, ff. 69-70.

¹¹ *Ibidem*, registrul 1150, ff. 5-6.

¹² *Ibidem*, ff. 13-14.

¹³ *Ibidem*, registrul 1137, ff. 38-39.

¹⁴ *Ibidem*, registrul 1150, f. 31 v.

¹⁵ *Ibidem*, registrul 1138, ff. 7-8.

¹⁶ *Ibidem*, ff. 21-22.

¹⁷ *Ibidem*, ff. 43-44.

¹⁸ *Ibidem*, ff. 57-58.

¹⁹ *Ibidem*, ff. 77-78.

²⁰ *Ibidem*, ff. 89-90.

²¹ *Ibidem*, ff. 100-101.

²² *Ibidem*, registrul 1139, ff. 12-13.

²³ *Ibidem*, registrul 1150, f. 155 v.

²⁴ *Ibidem*, registrul 1145, ff. 52-53.

Preoții greco-catolici din Sângeorz în secolul al XIX-lea

slujitori în Năsăud, la 13 februarie 1877¹, n-a putut liniști spiritele, pentru că în perioada următoare mai întâlnim plângeri către Vicariat, în care preoții se acuzau reciproc din diferite cauze.

În octombrie 1868, Simeon Tanco a fost ridicat la rangul de protopop onorar, cu facultatea de a purta brâu roșu². A murit la vârsta de 59 de ani, la 27 august 1881. Nu a avut copii.

După moartea parohului Tanco, Silviu Sohorca a slujit singur sângeorzenilor. Din nou, o parte a comunității a cerut instituirea a încă unui slujitor, în mai 1883³, deși existau deja doi potențiali candidați: **Ioan Neamțiu și Vasile Pop**. Situația a început să se complice atunci când sătenii s-au dezbinat, formându-se două grupări de susținători în jurul celor doi preoți propuși. În tot acest timp, preotul Sohorca încerca să amâne numirea a încă unui preot, considerând că nu era necesar. Starea tulbure a fost cel mai bine prezentată de Maxim Haliță, acuzat și el că se opunea primirii unui capelan, pentru că dorea să păstreze acest post pentru vreunul dintre feciorii lui. Acesta descrie cum frământările au afectat unele decizii administrative și economice din parohie:

„Toate neplăcerile, turburările, scandalele sunt urzite de la început de către preotul Ioan Neamțiu, după aceea de către preotul Vasile Pop, ambii născuți de aicea (...) asigurând pe mulți din clicele lor de neam și câștigați cu beutura și cu plata (...) s-au format clice, una pentru Neamțiu, alta pentru Pop. Cu o unanimitate au strigat, au pretins și s-au hotărât de au redus competențele stolare, mai toate și anume de la morți celea de la titorii mari, cari au fost 15 fl. la 5 fl., celea de la titori mici cari au fost 12 fl. la 5 fl., și celea de la cei ce nu au fost titori, cari au fost 8 fl. la 5 fl. fără voința și primirea domnului preot actual Silviu Sohorca. (...) au silit preotul să țină această competență stolară. Ambii aspiranți de capelani au promis că nu vor pretinde emolumentele care au fost acordate capelanilor anteriori, ci mai puțin”⁴.

În cele din urmă, funcția capelaniei i-a revenit lui Vasile Pop, deschizându-se o altă cale a discordiilor. Dacă Silviu Sohorca cerea prin mai multe scrisori înlăturarea acestuia din funcție pentru că nu era supus, dezbină credincioșii⁵, predica învățături antidogmatice⁶, strica strica poporul făcând fapte necorespunzătoare cu statutul său, strica obiceiurile bune, ținea predici pamflet, nu predica atunci când i se cerea, nu era ascultător și altele⁷, nici capelanul nu nu s-a sfiit să ceară investigație asupra preotului Sohorca și să-l acuze la rândul său că preotul nu împărțea beneficiile, ori că l-a alungat de la înmormântare⁸, cei doi slujitori pretându-se în cele din urmă la insulte și jigniri. În anul următor, 1887, învrăjbirile s-au reluat, pe lângă toate cele amintite capelanul era acuzat de comportament violent și beții⁹. Slujirea tânărului a devenit tot mai grea, pentru că nu doar relația cu parohul era încordată, dar și cu unii credincioși, dar asupra acestor dispute nu mai insistăm. În aprilie 1896, conflictul dintre cei doi preoți s-a reaprins în forță. Silviu Sohorca, hotărât să determine înlăturarea capelanului, a scris Vicariatului despre alegerea nelegală a acestuia, că tânărul i-a făcut numai greutăți, s-a

¹ SJANBN, fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 385, ff. 135-136.

² *Ibidem*, dosar 241, f. 91.

³ *Ibidem*, dosar 496, f. 160.

⁴ *Ibidem*, dosar 496, ff. 160-170.

⁵ *Ibidem*, dosar 553, ff. 54-55.

⁶ *Ibidem*, f. 64.

⁷ *Ibidem*, ff. 65-66.

⁸ *Ibidem*, ff. 70.

⁹ *Ibidem*, dosar 576, ff. 106-107.

ELISABETA SCURTU

amestecat în probleme care nu-l privesc, l-a molestat prin scrisori și plângeri, s-a folosit de relații ca să-și păstreze postul de preot, a lucrat pământurile din porția canonică și în perioada în care a fost suspendat, s-a certat cu fătul Anton Lică dintr-un motiv de nimic, doar ca să-l poată alunga, a făcut slujbe în biserica de peste Someș fără învoirea parohului, a dorit să „lingă stola întreagă de peste Someș”, are o datină fariseică și șarlatană, se folosește de cărți apocrife, pline de vrăji și descântece, se comportă asemenea precupeților de la târguri care strigă din șatră, nu respectă sfintele daruri, batjocorește serviciul divin, etc¹. Deși acuzele i-au adus capelanului, pentru a doua oară, suspendarea pentru o perioadă din funcție, chiar după intervenția Vicariatului relația dintre cei doi a întreținut aceeași încordare, încetând în anul 1898. Din anul următor în funcția de capelan a fost numit Ioan Neamțiu, continuându-se din nou aceeași stare febrilă, marcată de divergențele dintre preoți.

Relațiile, uneori tensionate, dintre preoții sângeorzeni sunt datorate în mare parte condițiilor grele de trai în perioada pe care o avem în vedere. Pe lângă veniturile asigurate de stolă și catehizarea copiilor, aceștia erau nevoiți să fie buni gospodari și agricultori, să lucreze pământurile proprii și cele parohiale, ca să-și poată întreține familia, reușind totuși să aibă o stare materială mai bună decât majoritatea sătenilor în mijlocul cărora locuiau. Prin toate neînțelegerile care aduc o notă negativă asupra comportamentului preoțesc, au dat dovadă de pricepere, gospodărind cu înțelepciune averea bisericii peste care erau răspunzători. Cea mai evidentă dovadă în acest caz este frumoasa biserică ridicată în localitate în vremea parohului Simeon Tanco.

¹ *Ibidem*, dosar 757, ff. 54-55.

Implicarea sângeorzenilor în clădirea Bisericii-Catedrale Unite din Năsăud

GAVRIL BICHIGEAN

Necesitatea clădirii unei noi biserici române unite, mai spațioasă, în Năsăud, sediul Regimentului II românesc de graniță din Ardeal, s-a simțit încă pe timpul existenței instituției grănicerești, dar lipseau banii necesari, având biserica venite de tot mici.

În iunie 1849 Năsăudul a fost incendiat de revoluționari, arzând 2/3 părți din localitate, împreună cu biserica veche, producând cea mai mare consternațiune în locuitori¹.

Pentru mângâierea populației în această nenorocire, comandantul de atunci al regimentului, colonelul Carol de Urban, făgădui că va procura însuși mijloace de reconstrucție, punând în perspectivă îndemnizația sa, care o primea după decorația „Maria Terezia” și alte ajutoare din partea comunelor grănicerești.

În 1 mai 1850 s-a pus astfel temelie bisericii noi, cu 18.000 florini valută austriacă (fl. v. a.). Casa bisericii avea atunci numai un capital de 4.000 fl. v. a., plasați la locuitorii care au suferit de incendiu.

Sub instituția militară s-a și săpat fundamentul bisericii noi, pe care l-au scos la fața pământului. Planul de edificare era făcut de măiestrul de clădiri Simion Vărăreanu.

În anul următor, 1851, instituția militară a graniței a fost dizolvată. Colonelul Urban părăsi Năsăudul, fără să-și poată împlini promisiunea de a procura ajutoarele pentru continuarea clădirii și, astfel, trebui să înceteze și construcția începută².

În anul 1852 biserica arsă primi o despăgubire de război de 500 fl. v. a., dar era prea puțin. Populația jefuită și sărăcită în revoluție, cu vreo 180 familii sărace și fără de adăpost, având pagubă însemnată și în vite în urma unei boli pustiitoare (epizootie), n-a fost în stare să stea față la clădirea unei noi biserici. La lipsa de mijloace materiale, de bani, s-au adaus și anii următori neroditori, în care locuitorii Năsăudului au trebuit să-și cumpere bucate din puțina agoniseală ce o mai aveau. Dar ei trebuiau să-și refacă și adăposturile, casele și supraedificatele arse și pustiite. O contribuție de dare, venită pe neașteptate și impusă, a stors în 1852 orice câștig, încât pe unii i-au silit să-și vândă cea din urmă avere mișcătoare și nemișcătoare, încât i-a adus la cea mai mare sărăcie.

Cu mari greutate își reparară, deocamdată, biserica cea veche.

Trecându-se peste aceste nenorociri, se ajunge la anul 1857 când, în urma intervenției parohului local și vicar foraneu episcopal, **Macedon Pop**, Împăratul Austriei și

¹ Biserica aceasta la anul 1760 avea o vechime de 300 ani, după un raport al autorităților militare de atunci. D-l prof. Virgil Șotropa își aduce aminte că episcopul luteran Deutsch, în vizitația canonică ce a făcut-o pe la 1875-85, s-ar fi exprimat că biserica aceasta datează de prin veacul al XV-XVI-lea. A fost singura biserică de piatră în valea Rodnei.

Despre o altă biserică, de lemn, în Năsăud se face amintire la 14 decembrie 1450 (Vezi „Revista istorică”, Văleni, 1925, p. 199). Să fie aceasta biserica făcută de „moșii noștri” cu care se laudă egumenul Partene de la mănăstirea Voroneț – de naștere din Năsăud – într-o scrisoare către judele Bistriței? (Vezi N. Iorga, „Documentele Bistriței”, I, p. 83, nr. 72).

² În ziarul „Observatorul” nr. 69-1878, într-un articol „Biserica din Năsăud”, se face amintire că pentru clădirea bisericii de la 1850 s-a strâns mult material lemnos și de piatră, donat din partea comunelor grănicerești care, însă, în anul 1878 era dispărut din neglijența celor care au condus lucrările de edificare.

GAVRIL BICHIGEAN

Rege al Ungariei, prin decizia de la 2 iulie 1857 nr. 18319/107 a încuviințat va venitele târgurilor de săptămână și de țară (bâlciurile) ale comunei Năsăud să se încaseze în folosul construirii bisericii până la terminarea cauzelor de proprietate ale grănicerilor, pe timp de 10 ani, cu începere de la 1 noiembrie 1855. venitul anual al acestor târguri, în 1857 era de 431 fl. 39 cruceri v. a.

În 13 noiembrie 1864 reprezentanții comunei bisericești și politice se întrunesc, pentru a se sfătui, pe cale s-ar ajunge mai ușor la continuarea lucrărilor începute în 1850. hotărârea de începere a edificării bisericii este înaintată Oficiului cercual al Năsăudului, prin adresa nr. 433 din 19 noiembrie.

În ședința comitetului (consiliului) comunal – numit atunci opidan – din 29 ianuarie 1865, la pct. 62 al procesului verbal este ales un „comitet îngrijitor pentru edificarea bisericii”, constătător din următorii membri: parohul-vicar Gregoriu Moisil, ca președinte, Grigore Mihăilașiu, jude opidan, Teodor Anton, căpitan, Ioan Lazar, capelan, Teodor Ionașcu, George Anton, Paramon Găzdac și Nicolae Catarig, dându-i-se acestui comitet puteri de a lucra în cauză.

În ședința consiliului comunal din 19 februarie al aceluiași an, fiind de față Grigore Mihăilașiu, jude opidan, ca președinte, Macedon Grigoriția, notar opidan, ca „protocolante”, Ioan Lazar, Toader Anton, Toader Ionașcu, Iosif Nistor, Paramon Găzdac, Sidor Nistor, Dumitru Pop, Vasile Chittul, Ion Sârbu, Toader Echim, Ion Figan și Nicolae Catarig, s-a hotărât ca biserica nouă să se facă pe fundamentul început după planul măiestrului Simion Vărăreanu, cu observarea ca turnul (era vorba numai de unul) să se facă după forma celui din Galați (așa cred al Bistriței), iar zidul bisericii să fie ridicat și ferestrele modificate. Hotărârea a fost comunicată de vicarul Gregoriu Moisil, președintele comitetului îngrijitor pentru edificarea bisericii, prin adresa nr. 112 din 21 februarie 1865, căruia i se pune în vedere să se înțeleagă cu un măiestru și dacă cere lipsa să se compună alt plan și deviz de spese și să se înceapă la lucru.

Cu facerea planului de edificare și elaboreatele tehnice ale acestuia, a fost încredințat în 1865 inginerul Filip Lindorfer din Bistrița, căruia i s-a dat un onorar de 200 (două sute) fl. v. a. Acest plan avea un deviz de cheltuieli în suma de 29.590 fl. 81 cr. v. a.

Prin hotărârea din 2 martie 1865 se fac pașii de lipsă și pentru încasarea capitalelor de bani ale bisericii, date în împrumut mai multor credincioși năsăudeni. Acestor debitori ai bisericii li se face îndemână să achite datoriile în rate anuale și în decurs de 6 (șase) ani.

Capitalul de bani, la care se conta în acest an, se apropia la suma de 15.000 fl. v. a. Era departe ca să se ajungă cel din deviz. De aceea membrul în comitetul îngrijitor pentru clădirea bisericii, Teodor Ionașcu, proprietar în Năsăud, văzând greutățile mari ce împiedică începutul edificării, în 20 ianuarie 1866, adresează un memoriu către căpitanul suprem Alexandru Bohățiel, prin care îi cere concursul la lucrările de începere a edificării bisericii. În acest memoriu, între altele, se spune: „Într-adevăr, multe și nenumărate și, totodată, grele au fost afacerile Ilustrității Voastre de la ocuparea frânelor ocârmuirii al noului District al nostru, și mai sunt încă alte afaceri ponderoase de dus în [în]deplinire spre consolidarea și înfrumusețarea districtului nostru și spre fericirea populațiunii acestuia și a națiunii române, la care toate se dorește prea-înțeleapta conlucrare a Ilustrității Voastre. Deși umilit, scrisul e prea convins de multele afaceri și fatigii (greutăți) ce aveți a le purta, totuși își ia voia a Vă îndrepta o rugare în interesul Districtului nostru și în specie a comunei opidane a Năsăudului, bazându-mă pe zelul ce l-ați arătat totdeauna întru prosperarea binelui comun”.

Memoriul amintește apoi de dorința din trecut a credincioșilor români uniți de a-și ridica biserica, greutățile materiale ce le-au întâmpinat și le întâmpină. Arată jertfa lor adusă până acum pentru casa lui Dumnezeu, care, va avea să servească pentru viitorime spre înfru-

Implicarea sângeorzenilor în clădirea Bisericii-Catedrale Unite din Năsăud

musețarea și gloria acestui opid”. Încheie cu cuvintele: Mă rog de grația Ilustrității Voastre, prin exemple îndătinat a ne stârni și anima și a ne conduce, ca să ne înțelegem, încât se poate mai în grabă și a lucra fierbinte spre ducerea acestui lucru cu ajutorul lui Dumnezeu în [în]deplinire, crezând astfel cum că dacă Ilustritatea Voastră veți interveni în această cauză ca și cap al Districtului nostru, Vă veți pune în fruntea acestei întreprinderi mărețe vom ajunge mai ușor la scopul dorit”.

Căpitanul suprem, printr-o scrisoare din 7 februarie 1866 adresată vicarului Gregoriu Moisil, cere informații despre „starea lucrului”, oferind din partea administrației politice tot concursul posibil.

Concursul binevoitor dat de administrația politică și, în special, al opidului Năsăud, nu putea sta față cu marile piedici ce s-au ivit în calea edificării bisericii. Cea dintâi piedică: lipsa capitalului întreg necesar la clădire și prevăzut în devizul inginerului Lindorfer. Venitul târgurilor, apoi, era de tot mic ca să poată întregi suma preliminară, în câțiva ani. Donațiile credincioșilor încă erau mici și rare. La acestea s-a adaus greșeala reprezentanței bisericii cu manipularea banilor adunați. În loc să-i depună i-a dat ca împrumut mai multor credincioși cu și fără garanție. Administrarea și îngrijirea bisericii vechi și a caselor parohiale, încă cerea anual cheltuieli.

Superioritatea bisericească sesizându-se de aceste piedici, începe a se îngriji pentru asigurarea și întregirea capitalului de edificare. Acesteia îi vine într-ajutor „Comisiunea grănicerească opidană”, care în ziua de 18 decembrie 1871 alege din sânul ei o „Comisiune economică” constatătoare din 20 de inși, încredințați cu supravegherea și administrarea tuturor bunurilor grănicerești, înțelegându-se în acestea și cele bisericești. Prin sârguința acestora se ajunge la asigurarea tuturor datoriilor bisericii, abia în adunarea bisericii din 1 septembrie 1872 averea bisericii în acest an făcea suma de 25.000 fl. v. a., în cea mai mare parte împrumutată credincioșilor.

Prin asigurarea împrumuturilor date de către biserică credincioșilor, se pune adevăratul fond de clădire a bisericii.

În 31 octombrie 1873 parohul-vicar Gregoriu Moisil trimite spre aprobare Episcopiei planul de edificare al bisericii, făcut de inginerul Filip Lindorfer, care a și fost aprobat prin scrisoarea nr. 3229 din 4 noiembrie 1873. tot în acest an este ales noul Curatorat bisericesc constător din 20 de membri, contopindu-se cu cel școlastic, care până acuma lucra deosebit. Membrii acestui Curatorat sunt următorii: Toader Ionașcu a lui Pantelimon, Iosif Nistor, Vasile Tomuța, George Anton, Toader Echim, Paramon Găzdac, Toader Rulian, Nicolau Anton, căpitanul Ioan Pop, Nicolae Vasile Catarig, Ioan Pavel, Macedon Grigoriția, Vasile Ștefan, Vasile Nășcuțiu, Nicolae Mateiu, Grigore Granciu și Sidor Nistor.

Acestui Curatorat și celui ales în 4 februarie 1877, constător din membrii: Ioachim Mureșian, Francisc Mihailașiu, Toader Rulian, Macedon Grigoriția, **Maxim Pop**, Nicolae Anton, Basiliu Nășcuțiu, Nicolae Catarig, George Anton, Vasile Tomuța, Paramon Găzdac, Gavril Gâliciu, Iosif Nistor, Mihăilă Zăgrean, Ioan Figan, Dumitru Rus, Dumitru Tomuța, **Dr. Artemiu Alexi** și Cosma Anca, i s-a dat misiunea grea de a „înmulți averea bisericii și a promova binele comunității confesionale”, după cum i s-a pus în vedere și prin decretul de numire.

Anii trec în fugă și la clădirea bisericii totuși nu se începe. Intervin în acești ani, noi și noi piedici. Încasarea datoriilor către biserică aduce nemulțumiri. Neînțelegerile între persoanele bisericești și Curatorat fac dușmănie. N-au lipsit nici slăbiciuni și patimi omenești. Toate acestea, însă indirect, au contribuit la o mai mare râvnă de a ridica nou Sion Domnului, în care să fie preamărit și laudat...

În sfârșit, prin hotărârea Senatului bisericesc din 18 martie 1877, p. 19, comisiunea

GAVRIL BICHIGEAN

aleasă ca să raporteze asupra casei bisericii și stabilirea timpului, când au a se începe lucrările de edificare a bisericii, comisiune constatătoare din membrii: Basiliu Nășcuțiu, Nicolae Catarig, Iacob Pop, Iosif Mihailașiu și Nicolae Anton, face raportul următor și datat în 14 aprilie 1879:

Onorat Senat!

În urma însărcinării Onoratului Senat de la 18 martie 1879, nr. 19, ne luăm libertatea după o consultare mai îndelungată a ne face în privința clădirii noii biserici următoarele propuneri:

I. Noi suntem de acea părere ca numaidecât să începă la clădirea noii biserici, ca în anul acesta să se țină încă în timpul de vară licitația și așa în primăvara anului 1880 să se începă la clădirea acesteia.

Biserica să se clădească după planul deja primit, cu modificările făcute de profesorul Andreas Mazanec, ca pricepător de lucru. Clădirea să se facă pe locul deja acceptat, răscumpărându-se realitățile ce vor fi de lipsă de la vecini.

Biserica să se clădească în timp de cinci ani și în acest interval în rate anuale, conform înaintării cu lucrul să se plătească măestrului, pentru că prin clădire în mai mulți ani capitalul ar aduce interese, cam 4000 (patru mii) fl. v. a. și clădirea ar fi mai solidă.

Clădirea bisericii să se deie în calea licitației publice unui întreprinzător căruia să nu i se deie nimica numai bani gata.

La întreprinzător să se deie garanția că materialul de stejar ce se va afla în pădurea Dumbrava, loc de a face cărămidă și lemnele de ars, loc de a scoate piatra din Muncel i se vor da pe lângă prețul din conspectul de spese sau local.

Clădirea bisericii conform elaboratorului de clădire ar costa fără icoanele la fruntar, suma de 29.600 fl. v. a. Însă deoarece după părerea pricepătorilor de lucru trebuie încă cu 1/5-a parte a sumei de clădire a se lua mai mult pentru scopuri neprevăzute și așa propune că clădirea bisericii ar costa 35.000 fl. v. a.

II. Avera bisericii conform rațiunilor și conspectului statorit, constă cu finea anului 1878 din suma de 34.299 fl. 78 cr.

Din această sumă sunt deja alocați în casa de păstrare Sibiu, Bistrița și Aurora (Năsăud) suma de 18.000 fl. v. a.

Din suma banală ce se află alocată în obligațiuni la privați și cu inetrese, se va putea încasa în interval de trei ani, suma de 7.570 fl. 19 cr., în timp de cinci ani suma de 2.845 fl. 97 cr., laolaltă 28.416 fl. 06 cr. Așa ar rămânea avere, pe care se poate conta la clădirea bisericii suma de 28.000 fl. Iar suma pe care nu se poate conta la clădirea bisericii 5.883 fl. 62 cr. și așa ar fi de lipsă de a se mai câștiga suma de 7.000 fl.

III. Această sumă s-ar putea câștiga în următorul mod și anume:

a) Capitalul de 28.000 fl. pentru că nu se dă tot odată, ci în rate anuale, va aduce interese în timp de patru ani, cam 4.000 fl.

b) Se speră a se căpăta de la fondul școlar central, pentru junimea studiosă ce va frecventa biserica 2.000 fl.

c) Se speră a se căpăta contribuție benevolă 1.000 fl.

d) Spre acoperirea neajunsului ce poate ar fi de lipsă și pentru facerea icoanelor fruntariului, cam de 2.000 fl., ce se vor putea câștiga de la comuna politică, din acele izvoare de venite, ca taxa pentru vitele ce merg la pășunea muntelui să se urce la suma de 1 fl. de dărab, mai încolo din arenda ce se va câștiga din pădurea muntelui Saca, ce se va exarenda la întreprinzătorii ce se însinuă.

Subscrisa comisiune e mai încolo de aceea nepreocupată părere ca spre executarea

Implicarea sângeorzenilor în clădirea Bisericii-Catedrale Unite din Năsăud

acestor propuneri sau alte ce poate se vor face în privința clădirii bisericii, să se aleagă o comisiune mai mică.

Năsăud, în 14 aprilie 1879.

ss. Basiliu Neskuzz

ss. Iacob Popu

ss. Nicolai Catarig.

ss. Iosef Mihalaș.

ss. Nicolaus Anthon.

Acest raport s-a pertractat în adunarea credincioșilor din 20 aprilie al aceluiași an, în care apoi membrul-preotul **Maxim Pop**, prin o cuvântare exprimă bucuria pentru faptul că s-a ajuns timpul dorit de a se începe la lucrările pentru edificarea bisericii. Din acest prilej face un apel către cei prezenți de a subscrie colecta pentru ajutor la clădirea bisericii [...].

Acest apel a fost apoi întregit cu un altul, lansat de președintele Senatului bisericesc Gregoriu Moșil și secretarul Macedon Grigorița și datat în 24 decembrie 1882 [...].

A fost trimis apoi și un apel al Vicarului către preoțimea din Vicariat...

Un memoriu înaintat Împăratului Francisc Iosif, cu data de 1 iunie 1883, scris de preotul Ioan Lazar și secretarul Macedon Grigorița prin care s-a cerut un ajutor la clădire, n-a primit răspuns.

Curatorul bisericesc părea asigurat de suma necesară la clădirea bisericii prin raportul făcut de către comisiunea instituită cu situația averii bisericii. De aceea anunță licitare pentru ziua de 6 iulie 1879 la orele 10 în cancelaria primăriei comunale din Năsăud. Prețul strigării pentru lucrările de edificare a fost 30.709 fl. 49 cr. v. a., care însă până la sfârșitul edificării bisericii, după cum vom vedea, s-a dublat. Dorința mare a năsăudenilor de a-și clădi nou lăcaș de închinare lui Dumnezeu, din acest an nu a mai putut-o împiedica nimic.

Anunțul de licitare este comunicat cu magistratul cetățenesc al orașului Bistrița, Târgu-Mureș, Cluj, Sibiu, Brașov, Reghinul săsesc și Budapesta.

Condițiile de licitare sunt cuprinse în 23 puncte. [...].

Din aceste condiții apare că lucrările de clădire aveau să înceapă cu 1 mai 1880 și să se sfârșească în decurs de trei ani.

În lipsa datelor, n-am cunoștință care întreprinzători au luat parte la licitare. Ajunge faptul că lucrările de edificare a noii biserici au fost încredințate inginerului Carol Krammer din Bistrița, cu prețul iarăși necunoscut...

Pentru conducerea și supravegherea lucrărilor de clădire s-a constituit în 14 decembrie 1879 un comitet, din care au făcut parte Iosif Mihailașiu, ca președinte, Macedon Grigorița, secretar și **Maxim Pop**, ca votant...

Acest comitet a și lucrat în continuu, în decursul lucrărilor de edificare, din 1880 până în 1885, iar rezultatul consfătuirii lui e cuprins în 60 procese verbale, care toate arată un interes deosebit și o achitare rodnică în misiunea grea cu care a fost încredințat.

Lucrările de edificare au și început la termenul stabilit în contract.

Locul pe care este clădită biserica a fost răscumpărat de la familiile Ion Nicolae și Vasile Pop.

De la început însă se întâmpină piedici mari pentru ducerea la îndeplinire a clădirii monumentale. Aceste piedici sunt înșirate într-un memoriu interesant, adresat Senatului bisericesc de către comitetul de clădire. [...].

Cu câtă bucurie însă și însuflețire totodată au îmbrățișat credincioșii greco-catolici din Năsăud începutul lucrărilor de edificare a bisericii se vede din serbarea punerii pietrei fundamentale a bisericii, ținută luni 12 iulie 1880. La această serbare a fost invitat și episcopul Gherlei, Ioan Sabo, printr-o adresă semnată de vicarul Gregoriu Moșil...

GAVRIL BICHIGEAN

Serbarea a început dimineața la ora 8 cu serviciul dumnezeiesc în biserica veche, după care preoțimea venită la praznic, în frunte cu Vicarul Gregoriu Moisil, în sunetul clopotelor, a salkvelor de treascuri și cu semnale de învingere creștinești, cu prapori, urmași de mulțime de credincioși s-au îndreptat spre locul destinat pentru a se începe lucrările de zidire a bisericii noi...

A urmat apoi un prânz comun, banchet, în hotelul Rahova, cu mai multe cuvântări. [...].

Înlăturate fiind toate piedicile de la început, lucrările de edificare au continuat fără întrerupere în decursul anilor 1880-1884. neajunsuri însă s-au ivit destule în fiecare an de edificare. [...].

Jertfa adusă din credință, dragoste și ajutorul înaintașilor noștri, a fost încununată în sfârșit prin actul sfințirii acestui lăcaș de preamărire și laudă lui Dumnezeu.

În 15 septembrie 1884 parohul-vicar Gregoriu Moisil, printr-o scrisoare, invită pe episcopul de atunci al Gherlei, Ioan Sabo, la sfințirea bisericii. „Având fericirea – zice el între altele – ca excelența voastră a ne fi fost părintele și arhiereul diecezei Gherlei, precum și binevoitorul patron și îndemnător la clădirea bisericii, subscrisul are onoarea cu cea mai mare reverență a invita pe excelența voastră la consacrarea noi biserici parohiale năsăudene, decisă pe 19 oct.”. Tot pentru acest act a plecat la Gherla și o dseputațiune a credincioșilor, condusă de preotul **Maxim Pop**, ca să-l invite verbal pe episcop. Acesta părin scrisoarea nr. 5590 din 23 septembrie 1884, face cunoscut că va lua parte. [...].

Ilustritatea Sa avu bunătatea a împlini această dorință și deși era timpul cel mai urât și prin urmare călătoria cât se poate de neplăcută, totuși porni în 6/18 octombrie către Năsăud, împreună cu canonicii Demian Coroian și secretarul Ioan Pordea. [...].

În 7/19 s-a început la ora 8 solemnitatea consacrării, care a îndeplinit-o Ilustritatea Sa însoțit de un număr mare de preoți, care se poate vedea în Năsăud numai când sunt sinoade vicariale...

După finirea Sfintei Liturghii a cercetat cabinetul natural, biblioteca gimnaziului și altele. La ora patru și jumătate s-a început prânzul în decursul căruia a tostat Ilustritatea Sa, apoi prof. dr. **Alexi** pentru oaspeți, prof. **Maxim Pop** pentru aceia care au gratulat parte în scris, parte telegrafice, etc. [...].

Istoria clădirii bisericii române din Năsăud cu actul consacrării ia sfârșit. [...]¹.

¹ *Istoria Bisericii-Catedrală din Năsăud*, în „Din granița năsăudeană”, nr. 1, 1934, 48 p.

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

OCTAVIAN LUNGU¹

Patrimoniul comunelor grănicerești

După ce am descris instalațiile aparținând comunității de avere de la Năsăud, să arătăm în schemă și patrimoniul comunelor grănicerești:

Obiecte de drepturi:

Elementele patrimoniului

Păduri:

- a. Păduri administrate cumulativ.
- b. Păduri destinate comunelor și locuitorilor.

Pășuni.

Terenuri agricole.

Stațiuni Balneare.

Izvoare minerale și alte bogății naturale neexploatate.

Căi de comunicație:

- a. Căi ferate forestiere.
- b. Drumuri forestiere, m poduri, etc.
- c. Instalații de plutărit, baraje, etc.

Clădiri.

Instalații industriale:

Fabrici de cherestea.

Instalații tehnice, mașini, etc.

Bunuri fungibile:

Diferite valori economice, susceptibile de schimb și utilitate.

Energii naturale și umane.

Drepturi patrimoniale.

Dreptul de proprietate a celor 44 comune grănicerești din fostul regiment II românesc de graniță de la Năsăud.

Beneficii sociale.

Drepturile persoanelor juridice:

Participarea celor 44 comune la beneficiile realizate din averile grănicerești pentru scopuri culturale, bisericesti și de asistență.

Drepturile persoanelor fizice:

a. Dreptul de uzufruct asupra pășunilor alpine, rezervat exclusiv locuitorilor din comunele grănicerești.

¹ Octavian Lungu, *Exploatarea pădurilor grănicerești din Bistrița-Năsăud – Teză de doctorat*, București, 1935, pp. 156-165.

OCTAVIAN LUNGU

b. Dreptul locuitorilor la satisfacerea trebuințelor în lemn de foc și lemn de lucru din pădurile defalcate pentru trebuințele lor.

c. Beneficii și avantaje de ordin economic și cultural, rezultate din averile grănicerești.

Pădurile grănicerești administrate cumulativ au fost evaluate în 1903 la suma de 36.183.336 kor. aur.

Evaluarea averii grănicerești de la Năsăud, după prețurile de azi dă aproximativ:

I. Proprietatea păduroasă

a. Păduri administrate cumulativ în suprafață de 110.551,50 ha.

se pot evalua aproximativ la suma de..... lei 1.500.000.000

b. Păduri destinate pentru trebuințele locuitorilor și a comunelor,

în suprafață totală de 37.349,42 ha. se pot evalua

la suma de lei 320.000.000

II. Pășuni alpine și subalpine:

În suprafață de 32.258,32 ha. socotind în medie pentru 1 ha. suma

de lei 6.000 – obținem pentru pășunile alpine, totalul de lei 195.000.000

III. Instalații industriale, căi ferate forestiere, imobile, pentru

scopuri administrative, etc. Aceste investiții au fost evaluate

în anul 1932 la suma de lei 65.000.000

Valoarea totală a averilor grănicerești lei 2.080.000.000

Mai sunt în granița de la Năsăud și alte bogății, stațiuni balneare, izvoare cu apă minerală, posibilități de exploatare turistică și alte bogății naturale susceptibile de schimb și utilitate care nu sunt cuprinse în evaluarea de mai sus.

Repartiția acestei averi pe cap de locuitor și pe familie se poate face conform recensământului general al populației din 29 decembrie 1930, care a dat numărul total al locuitorilor din cele 44 comune grănicerești și anume: 83.834 locuitori cu 18.253 gospodării.

I. Păduri administrative cumulativ:

Revine:

pe cap de locuitor 1.318 ha.

pe cap de familie 6.056 ha.

II. Păduri destinate locuitorilor și comunelor:

pe cap de locuitor 0,445 ha.

pe cap de familie 2,046 ha.

III. Pășuni alpine și subalpine:

pe cap de locuitor 0,389 ha.

pe cap de familie 1,785 ha.

Din averea grănicerească evaluată la suma totală de lei 2.080.000.000 – revine:

pe cap de locuitor lei 24.810,94

pe cap de familie lei 113.953,87

Am făcut repartizarea luând media pe cap de locuitor. Comunele n-au însă proprietăți egale și reportate și la numărul locuitorilor, vom obține pentru fiecare comună altă medie, atât pentru pădurile defalcate cât și pentru cele administrate cumulativ, de asemenea pentru pășuni.

În granița de la Năsăud sunt multe nemulțumiri în privința pădurilor defalcate și a pășunilor, unele comune cerând pășuni și păduri pentru uzul direct al locuitorilor, din pădurile administrate cumulativ.

În tabloul ce-l publicăm în continuare, sunt trecute cele trei proprietăți funciare ale fiecărei comune:

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

1. Păduri defalcate
 2. Păduri administrate cumulativ
 3. Pășuni
- repartizate pe cap de locuitor:

Nr. crt.	COMUNA	Numărul locuitorilor	PADURI		Pășuni ha.	Revine pe cap de locuitori		
			defalcate ha.	cumulative ha.		Păduri defalcate ha.	Păduri cumulate ve ha.	pășuni ha.
1	Feldru	3148	781.48	972.28	1.324	0.248	0.308	0.420
2	Ilva-Mare	4255	1.562.38	9 290.71	1.171	0.367	2.183	0.275
3	Ilva-Mică	2245	1.175.67	1.730.84	888	0.523	0.770	0.395
4	Leșu	1847	1.332.20	4.516.24	692	0.721	2.445	0.374
5	Măgura-Ilvei	1614	468.42	2.736.75	927	0.290	1.695	0.574
6	Materu	3628	2.154.54	5.992.20	2.638	0.593	1.651	0.727
7	Poiana-Ilvei	988	375.78	654.72	1.090	0.380	0.662	1.103
8	Rodna	4878	2 709.28	1.390.17	1.413	0.555	0.284	0.289
9	Șanț	2352	948.95	6.163.21	1.099	0 403	2.620	0.467
10	Sângeorz-Băi	3829	3.312.37	2.667.05	3.351	0.865	0.699	0.875
11	Bichigiu	1122	692.86	2.117.70	812	0.617	1.887	0.723
12	Coșbuc	1109	527.12	279.67	585	0.515	0.252	0.527
13	Găureni	505	166.89	572.01	173	0.334	1.132	0.342
14	Mititei	745	96.68	890.81	893	0.129	1.195	1.198
15	Mocod	978	75.97	1.386.86	554	0.077	1.418	0.566
16	Năsăud	3527	611.14	731.41	1.024	0.173	0.207	0.290
17	Nepos	1588	470.15	2.606.85	1 079	0.296	1.641	0.679
18	Parva	1344	596.76	1.747.10	602	0.444	1.300	0.448
19	Poienele-Zăgrii	631	138.11	687.10	188	0.218	1.088	0.298
20	Rebra	1021	1.469.15	856.29	516	0.764	0.445	0.268
21	Rebrisoara	4143	1.629.13	1.163.10	940	0.393	0.280	0.226
22	Romuli	1610	832.12	6.679.98	238	0 516	4.149	0.148
23	Rumcul-Salvei	1310	218.10	745.22	480	0.166	0.568	0.366
24	Salva	2188	340.68	1,096.25	798	0.155	0.501	0.365
25	Suplai	710	398.22	798.74	226	0.560	1.125	0.375
26	Telciu	4070	1.434.64	15.021.33	1.325	0.352	3.690	0.325
27	Zagra	1311	352.76	53'.60	674	0.269	0.407	0.514
28	Bistrița-Bărgăului	3015	1.723.50	7.493.70	398	0.571	2.485	0.132
29	Josenii-Bărgăului	1789	643.95	2.473.35	237	0.360	1.382	0.132
30	Mijlocenii-Bărgăului	1361	428.14	1.246.45	86	0.314	0.915	0.063
31	Mureșenii-Bărgăului	1373	814.28	1.103.16	202	0.593	0.803	0.147
32	Prundul-Bărgăului	3167	1.914.—	4 085.80	327	0.604	1.290	0.103
33	Rusul-Bărgăului	1014	351.03	2.232.22	254	0.346	2.201	0.250
34	Susenii-Bărgăului	1215	1.144.02	2.808.26	113	0.941	2.311	0.092
35	Tiha-Bărgăului	4522	3 554.64	4.132.98	272	0.786	0.913	0.060
36	Budacul de sus	1466	689.50	1.589.43	562	0.470	1.084	0.383
37	Gledini	940	361.40	1.088.77	492	0.384	0 115	0.523
38	Mărișelii	762	65.60	656.02	386	0.086	0.860	0.506
39	Monor	1369	301.55	2.161.44	1.125	0.220	1.578	0.821
40	Morăreni	574	—	802.80	79.32	—	1.398	0.138
41	Ragla	440	345.28	795.29	280	0.784	1.807	0.636
42	Ruși-Munți	1656	—	1.606.40	158	—	0.970	0.095
43	Sântioana	630	65.60	1.530.73	794	0.104	2.429	1.260
44	Șleuț	945	75.38	705.51	1.117	0.079	0.746	1.182
TOTAL . .		83834	37 349.42	110.551.50	32.582.32	1.445	1.318	0.389

OCTAVIAN LUNGU

Recensământul din anul 1929 nu ne indică locuitorii comunelor pe naționalități. Conform unei statistici din 1920, numărul total al locuitorilor din comunele grănicerești, a fost de 71.592. avem deci un spor anual de 1,70%.

Cei 71.592 locuitori se împart ca origine etnică în:

români	65.905	92,06%
maghiari	831	1,16%
germani și sași	879	1,23%
evrei	3.272	4,57%
alte naționalități	705	0,98%
	71.592	100 %

După anul 1920 în comunele grănicerești s-au stabilit multe elemente străine, venetice, așa încât procentul străinilor trebuie să fie mult mai mare decât în anul 1920.

În baza legii ungurești pe care am analizat-o în altă parte, precum și a legii românești pentru reforma agrară din 1921, toți locuitorii comunelor grănicerești, fără deosebire, pot beneficia de avantajele averilor grănicerești.

În realitate, descendenții foștilor grăniceri încearcă să introducă o deosebire istorică, căutând să excludă pe toți negrănicerii.

În ultimul timp și-a făcut apariția în granița de la Năsăud un nou curent care tinde la conscrierea tuturor descendenților foștilor grăniceri. Toți locuitorii descendenți ai foștilor grăniceri tind să formeze o comunitate grănicerească și nu o comună politică, iar de beneficiile averilor grănicerești să nu profite decât cei făcând parte din comunitatea grănicerească.

Toate comunele grănicerești ar forma comunitățile grănicerești, constituite pe baza dreptului istoric și a comunității de avere.

Această tendință, dacă s-ar putea realiza, ar fi utilă pentru apărarea proprietății, pentru folosirea patrimoniului grăniceresc. Realitatea a dovedit că regiunea comunelor grănicerești a fost invadată, după desființarea regimentului de graniță, de elemente de altă origine etnică și care în baza legilor existente, se pot bucura de foloasele averilor grănicerești.

Pericolul e evident pentru mai târziu și se riscă transformarea unui ținut curat românesc într-o regiune împestrătată cu elemente venetice, ademenite în granița de averile grănicerești.

Problema socială de la Năsăud nu e numai o problemă grănicerească, ci o problemă națională, în ultimul timp s-au adus legi pentru apărarea muncii naționale. Pe lângă acestea ar fi necesar să se aducă și legi pentru apărarea averii românești și, în special, pentru averile de la Năsăud, care în baza dreptului istoric au aparținut exclusiv românilor grăniceri.

Exploatările forestiere

Proprietatea funciară a averilor grănicerești are o suprafață totală de 190.402,25 ha. din care:

Păduri administrate cumulativ	ha	110.551,50	58,06%
Păduri destinate locuitorilor		37.349,42	19,62%
Păduri aparținând fondurilor din Năsăud		9.836	5,17%
Pășuni alpine și subalpine		32.582,32	17,11%
Terenuri agricole, grădini, etc.		83	0,04%
Total	ha	190.402,24	100 %

Din totalul suprafeței, cea păduroasă se vede că este de 82,82%.

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

Din suprafața păduroasă, rășinoasele ocupă 80%, iar foioasele 20%.

La rășinoase predomină molidul (mult brad se găsește în raza ocolului Salva).

Vârsta pădurilor de esență rășinoasă:

1-60 ani 40%

peste 100 ani 60%

deci multe păduri virgine.

Volumul lemnos al acestor păduri este în cantitate de circa 26.000.000 m³.

La foioase predomină fagul. Se găsesc și alte specii în procent foarte mic și amestecate cu fagul.

Fagul formează masive amestecate cu brad și molid și se găsește mai ales în raza ocolului silvic Bistrița-Bârgăului, ocolul silvic Ilva și Salva.

În ocolul silvic Dornișoara nu se găsește deloc fag, în schimb aici există foarte mult lemn de rezonanță.

Limita superioară pentru molid se află între 1600-1700 metri, iar fagul și bradul ajung până la 1200-1400 metri.

Parchetele anual scadente sunt în întindere de circa 990 ha., din care volumul anual al rășinoaselor este de circa 260.000 m³, iar al foioaselor de circa 74.000 m³, deci posibilitățile anuale ale pădurilor grănicerești se ridică la 330.000-340.000 m³.

La foioase avem circa 20% lemne de lucru, iar 80% lemn de foc.

După cum am amintit în altă parte, exploatarea pădurilor ținea de atribuțiunile secției forestiere.

La pădurile grănicerești predomină regimul codrului, în consecință s-a aplicat ca tratament tăierile rase.

După împrejurările locale s-a practicat, atât tăierea de vară, cât și tăierea de iarnă.

Tăierea de vară

Tăierea de vară începe cam prin luna mai și se termină către sfârșitul lunii iulie. Manipularea lemnului rezultat din tăierile de vară, reclamă multă îngrijire, cojirea și transportul la timp, pentru a împiedica dezvoltarea ciupercilor și a insectelor. Lemnul rotund din tăierea de vară este expus crăpăturilor din cauza ploilor și a temperaturii variate. În lipsa unei manipulări corecte și îngrijite, poate rezulta o exploatare calitativă inferioară, în consecință materialul fasonat va fi de atare natură.

Preferința tăierii de vară sau de iarnă este determinată de considerațiuni climaterice, de configurația terenului, de exigențele piețelor și de mijloacele financiare ale întreprinderii.

Tăierea de iarnă

Materialul fasonat din lemnul rotund rezultat din tăierile de iarnă ne dă un randament calitativ, cu mult superior față de cel rezultat din tăierile de vară. Este adevărat că cheltuielile de exploatare a tăierii de iarnă sunt cu mult mai mari decât cheltuielile de exploatare ale tăierii de vară, însă acest surplus de cheltuieli este îndeajuns compensat prin randamentul obținut.

Tăierea de iarnă începe de obicei în mijlocul lunii septembrie și trebuie să fie terminată până când începe circulația sevei. În acest interval de timp, tăierea poate fi întreruptă din cauza frigului și a zăpezii mari (mai ales în luna decembrie și ianuarie).

Tăierea de iarnă prezintă un avantaj din punct de vedere social, mai ales în regiunea județului Năsăud, unde fiecare țaran are și o mică gospodărie, așa încât în timpul iernii când

OCTAVIAN LUNGU

nu este ocupat cu munca agricolă, are posibilități de câștig în exploatarea forestieră.

În ceea ce privește desfacerea materialului fasonat rezultat din lemnul rotund din tăierea de iarnă, au existat dezavantaje, mai ales între anii 1927-1929, când cheresteaua nu avea timp să se usuce și se expedia în stare umedă.

Exploatarea forestieră se făcea în antrepriza unor antreprenori, făcându-se contracte pentru fiecare parchet, ce urma să se taie.

În majoritatea cazurilor, acest mod de exploatare n-a dat rezultate bune, căci antreprenorii nu dispuneau de mijloace financiare și exploatarea trebuia să fie susținută tot de Societatea „Regna”, sub formă de avansuri. Societatea „Regna” trebuia, pe lângă supravegherea exploatărilor, să supravegheze și să controleze dacă antreprenorii plăteau sumele primite sub formă de avans, muncitorii, cât și impozitele și cotizațiile de boală. Antreprenorii, fie din lipsa de experiență sau din alte considerațiuni, nu executau lucrările în condițiile stipulate în contractele de antrepriză.

Gestiunea lor se solda mai întotdeauna deficitar. Aceste pierderi erau suportate tot de întreprinderea „Regna”. Cu ocazia analizei bilanțurilor și a contului de profit și pierdere, vom vedea ce pierderi a avut întreprinderea „Regna” din exploatarea forestieră în antrepriză.

Un singur antreprenor a executat în condițiuni bune exploatarea, dispunând în același timp de mijloace financiare proprii. Acest antreprenor a exploatat lemnul rotund din raza ocolului silvic Dornișoara, destinat fabricii de cherestea din Dornișoara.

Când am studiat instalațiunile industriale, am arătat și rețeaua căilor ferate forestiere și în același loc aminteam că lemnul rotund se transporta cu tracțiune animală până la locul de stivuire, de unde se transporta cu ajutorul căilor ferate forestiere, până la fabrici.

Cu tracțiune animală transportul lemnului rotund se făcea pe o distanță de circa 4-10 km.

Distanțele de la locul de exploatare până la fabrici pot fi indicate, deoarece aveau influență asupra costului cheltuielilor de exploatare.

Distanțele de la locurile de exploatare până la fabrici:

Pentru fabrica Ilva-Mică distanța circa	40-50 km.
Pentru fabrica Valea-Mare distanța circa	25-30 km.
Pentru fabrica Fiad distanța circa	25-40 km.
Pentru fabrica Susenii-Bârgăului distanța circa	25-30 km.
Pentru fabrica Dornișoara distanța circa	10 km.
Pentru fabrica Vatra-Dornei distanța circa	35-40 km.

În această privință se vede că fabrica din Dornișoara este mai avantajos situată și din cauza distanței mici nici nu există căi ferate forestiere.

La fabricile de cherestea din Valea-Mare, Ilva-Mică, Salva și Susenii-Bârgăului, materialul lemnos se transportă de la locul de stivuire până la fabrici, pe calea ferată forestieră, pe când la fabrica din Vatra-Dornei, transportul lemnului rotund se face cu ajutorul plutelor, pe râul Bistrița-Aurie, pe Dorna, pârâul Neagra și pe afluenții lor.

(Va urma)

ÎNSEMNĂRI DIN VREMI BĂTRÂNE

MILU MĂLIN

Un „spion” din Ținutul Rodnei

Printre actele mai noi în Arhiva Rodnei am găsit un întreg dosar asupra „Căpitanului Ion Ureche din România, originar din Poiana Ilvei”, care „a venit să spioneze patria noastră sfântă maghiară” - după cum scrie în 1895 prim-pretorul plasei Huniady. În realitate se pare că „ofițerul valah” venise pentru a-și vedea rudele din Poiana, fără nici un gând ascuns.

Venerabilul părinte Grapini din comuna Șanț, port-stegarul mișcărilor românești de dinainte de război, cu care „spionul” a avut o întrevedere, ar putea să ne dea lămuriri. Noi ne mulțumim a publica în rezumat dosarul cercetărilor și rapoartelor făcută în această chestiune.

Astfel, cu data de 25 ianuarie 1895, notarul comunei Șanț, Gavril Racotzi, trimite un raport preturei Rodna sub nr. 20-1895, în care arată că la 21 ianuarie, fiind în Cârlibaba Nouă, un evreu din comună care era venit și el acolo, i-a atras atenția că într-un restaurant există un individ din România îmbrăcat un uniformă de ofițer român. Mergând și el la restaurant, a intrat în vorbă cu ofițerul, aflând că e născut în comuna Poiana, unde intenționează a merge, pentru a-și vedea familia, el fiind de prezent în concediu. A aflat că-l cheamă Ureche Petru. „Bănuind că nu-i lucru curat, după cum îmi spunea evreul, am ținut să călătoresc cu el pentru a-l descoase”. În decursul călătoriei n-a aflat însă nimic. Hârtiile ce i le-a arătat, de asemenea - raportează notarul – nu păreau a da ceva de bănuir.

În Șanț a descins la „popa șovin Panfil Grapini”. „Ceea ce mi-e suspect, datorită faptului că preotul este un agitator valah, este că oricât m-am străduit, nu am putut afla nimic din ceea ce au vorbit”.

Prim-pretorul plasei, Huniady, primind raportul notarului, aduce imediat faptul la cunoștința prefectului. În telegrama adresată scrie că „pe teritoriul meu a sosit un căpitan din Țara Valahă, îmbrăcat în uniformă, cu armă, prezentând un pașaport valabil pe 11 luni și un act de concediu pe 8 zile. Actele par a fi în ordine, dar mi-e suspect pașaportul, nefiind vizat de marele nostru consul, apoi în nici un act nu-i menționat să poarte uniformă și armă”. Cere dispoziții urgente.

Între timp zelosul prim-pretor din proprie inițiativă trimite un ordin notarului prin care se spune că întrucât „ofițerul valah e găzduit de același popă valah”, să-l invite a se prezenta la pretură și „pentru orice eventualitate, să ia măsuri de supraveghere ce se impun”.

Subprefectul de atunci, Grof Lazar, răspunde cu nr. 831 că întrucât „ofițerul nu e suspect, să se înconjure deținerea lui”. Notarul Racotzi raportează în același timp că „spionul” a fugit de la părintele Grapini înspre Poiana. Prim-pretorul introduce înfrigate cercetări pentru prinderea fugarului, sesizând toate posturile de jandarmi. Cu toate cercetările – după cum reiese din un raport adresat prefecturii – n-a reușit să-l aresteze, ofițerul fugind și din Poiana. Drept încheiere la acest raport, scrie că are informații că „popa valah” Grapini a avut întrevedere cu „spionul” în vederea „agitațiilor valahe. De-altcum noi avem în continuu sub strictă supraveghere pe popa valah care se erijează în toate ocaziile ca un port-stegar al

MILU MĂLIN

al românismului din această regiune”¹.

Șicanarea preoților români din regiunea Rodnei

Prim-pretorul Rodnei, Huniady, în tot timpul cât a condus pretura, s-a dovedit un neînduplecat asupritor al conducătorilor populației românești, dovadă nedezmințită sunt numeroasele rapoarte confidentiale adresate superiorilor săi de la Bistrița și siguranței statului maghiar. Pentru a putea supraveghea îndeaproape pe preoții și învățătorii români, și-a organizat un întreg serviciu de informatori pe toate satele, recrutându-și „oameni devotați” (cum îi numește într-un raport) dintre evreii atoateștiutori, notari și, în foarte rare excepții, câte un român necăjit – totdeauna codașul satului – în sufletul căruia băutura înăbușe orice poruncă a glasului sângelui.

Organele tutelare, apreciind zelul prim-pretorului Huniady, îi lasă mână liberă, mai ales că inițiativele sale au adus totdeauna rezultate bune pentru națiunea maghiară.

Evenimentele politice de la sfârșitul secolului trecut, între care procesul memorandumului, reclamau o cât mai îndeaproape supraveghere a tuturor, manifestațiilor românești. Huniady se grăbește să raporteze săptămânal asupra mersului evenimentelor. Din aceste rapoarte se vede că dintre preoții rodneni, cei mai periculoși erau considerați părintele Panfil Grapini din Șanț, Zaharie Bulbuc din Măgură și Dănilă Mălai din Rodna. „Popa Zaharie Bulbuc are puțină cultură”, dar are o mare putere sufletească asupra poporenilor (raport nr. 4-1897). chiar și bătrânul savant Florian Porcius, membru al Academiei Române, nu este scutit de suspectările prim-pretorului Huniady. În raportul din 1895, cu nr. 1, scrie că deși îl supraveghează îndeaproape, n-a observat nimic suspect. „Observ că Florian Porcius, căpitan grăniceresc în pensie, nu ia contact cu agitatorii politici. Suferă numai de o boală că e „botanist”, pentru care lucru merge în fiecare an la adunarea festivă a Academiei Române din București, al cărei membru este”.

Prefectura județului trimite sub nr. 25-1895 un ordin „confidențial și la mână proprie”, prin care invită pe prim-pretor să fie atent deoarece, în urma unui ordin ministerial de interne cu nr. 319-1895, acest minister e informat că „A. D. Urechia, președintele Ligii Române din București, care activează contra intereselor statului unguresc, intenționează să vină în Ardeal împreună cu alți conducători și, dacă vor veni, vor lua în tot cazul contact cu agitatorii valahi, între care sunt în ținutul Rodnei, preoții Grapini și Bulbuc”.

Un alt ordin interesant se trimite preturei (cu nr. 17-1895 Pref. Jud.), prin care se spune că poliția din dej a primit informații de la Legiunea de jandarmi din Dej, că în ținutul Rodnei a plecat un preot tânăr român pentru ca să colecteze sume de bani și să împartă manifeste. Sumele ar fi destinate pentru ridicarea unui monument lui Iancu. E de bănuț că acel preot va lua contact cu preoții din Valea Someșului. Întrucât va fi semnalat, să fie arestat și înaintat fără întârziere la Bistrița.

Dar persecuțiile și șicanele se intensifică contra preoților români prin anii 1898-1900. astfel, același prim-pretor raportează în 1899 că la acțiunea dezlănțuită de preoții Grapini și Bulbuc s-a unit și preoții: Pop Costan din Feldru, Nicolae Georgiță din Ilva-Mică, Ieronim Slăvoacă din Ilva-Mare, Buzilă Ștefan din Poiana și Moldovan Gheorghe din Nepos, contra cărora a luat măsuri ce se impun.

În 1898 se aduce la cunoștința preturii că un grup de români din comitetul național de pe lângă ziarul „Tribuna” au hotărât aniversarea la Blaj a 50 ani de la revoluția din 15 mai 1848, cu care ocazie vor a aranja mari manifestații populare. În „toate bisericile din țară” vor

¹*Națiunea Română*, Cluj, Anul IV, 1938, nr. 4, p. 2

ÎNSEMNĂRI DIN VREMI BĂTRÂNE

ieși cu darurile, vor pomeni pe conducătorii revoluției din 1848, să se raporteze imediat, telegrafic.

Notarii și jandarmii de pe sate au raportat că deoarece majoritatea preoților au fost plecați din plasă, nu s-a înregistrat nimic.

*

Urmașul lui Huniady la pretura Rodnei a fost românul renegat George Hojda, originar din Maramureș – despre care am mai scris în alt studiu. Acesta, pentru a-și dovedi sentimentele de fidelitate pentru statul maghiar, a căutat prin diferite mijloace puse la îndemână de administrația trecută, a continuat persecuțiile contra intelectualilor români, dintre care mulți trăiesc și, desigur, scrie acestea. Vom menționa, pentru identificare, un singur caz. La sfârșitul secolului trecut, intelectualii români din Rodna au încercat să-și facă o casină, fără însă să le izbutească, din cauza prim-pretorului ungar din vremea aceea, Huniady. Odată cu numirea lui George Hojda, încurajați pe față și de acesta, au arborat din nou înființarea unei casine românești. Hojda face imediat raport la prefectură (nr. 25 din 20 decembrie 1908), în care scrie: „Românii vreau să facă din nou casină. M-am străduit pe toate căile să-i împiedic și, timp de aproape 3 ani, mi-a succedat. Anul acesta, însă, s-au pus cu nădejde pe lucru. În 10 august s-au făcut statute și s-a înaintat cerere pentru aprobarea casinei, căreia îi zic „Reuniunea de citit și cântări”, dar această numire e falsă. Ei se adună pentru a lua inițiativa diferitelor acțiuni românești. Întrucât până acum au făcut șezători românești, au arborat steagul românesc și au cântat cântece românești, care în țara sub oblăduirea Sfântului Ștefan nu se pot face, cer cu tot respectul să nu se aprobe funcționarea legală”. Semnat: Hojda Gyorgy.

Într-un alt raport, același prim-pretor, cere să nu se aprobe bugetul primăriei Rodna, deoarece se prevede ajutorarea, ca și în alți ani, a școlii primare confesionale românești. El, cât va fi prim-pretor, nu va tolera astfel de lucruri care contribuie la întărirea elementului românesc¹.

¹*Națiunea Română*, Cluj, Anul IV, 1938, nr. 4, pp. 2-3.

Haret, N. Iorga și Români din Ardeal - Vasile Petri și ortografia

SANDU MANOLIU

În 1904 se împlineau 400 de ani de la moartea celui mai mare și sfânt voievod al Moldovei: Ștefan cel Mare. Cu acest prilej, animatorul energiilor naționale și savantul istoric N. Iorga a scris cu multă evlavie cartea aniversară „Istoria lui Ștefan cel Mare pentru poporul românesc”, București, 1904. Au fost două ediții: una cu note și una fără note, pentru popor, tipărită pe cheltuiala Ministerului de instrucție.

Spiru Haret, care era atunci ministru al instrucțiunii, voia să răspândească instructiva carte și la Români din Ardeal. Dar cartea vorbea și de „unirea prin gând și inimă” înaintea altor „visuri” și răspândirea ei devenea o sarcină foarte grea, poate chiar periculoasă. Haret s-a adresat atunci colaboratorului și prietenului său Solomon Haliță, singurul care putea împlini delicata misiune, cu rugămintea de a distribui cartea la Români din Ardeal cum va crede mai bine.

Solomon Haliță împreună cu prietenii lui s-au achitat conștiincios și cu devotament față de însărcinarea dată.

Publicăm acum câteva din interesantele scrisori în jurul acestei chestiuni¹.

Liga
pentru
Unitatea Culturală
a
Românilor
Comitetul central executiv
Președenția

București, 28.V.1904
Calea Victoriei 122

Stimate și iubite Doamnă Haliță

Alăturat, am onoare a vă trimite răspunsul Domnului Președinte al Ligii Culturale, secțiunea Predeal, care după cum vă puteți convinge din cele ce-mi scrie, e gata să vă înlesnească cu plăcere, trecerea cărților, despre care am vorbit.

Domnia Sa, d. Dogarescu ne-a mai făcut și alte dăți astfel de servicii.

Cu observarea indicațiilor, din scrisoare, sper să vă realizați scopul, fără întârziere; Domnii Dogarescu și Proca, fiind foarte devotați în a servi interesele românești.

Pe lângă cele mai distinse și afectuoase salutări.

Septimiu B. Mureșianu
advocat
Secretar al Ligii

Iată și scrisoarea lui Dogarescu, din care se vede că era vorba de expedierea a 1200 de exemplare:

Liga
pentru
Unitatea Culturală
a

¹Parte din corespondență am găsit-o în Arhiva Solomon Haliță prin bunăvoința Rev. Al. Haliță.

SANDU MANOLIU

Românilor
Comitetul central executiv
Președenția

Predeal, 27 Mai 1904

Domnule Secretar!

Am primit onorata Dv. de ieri din al cărui conținut am luat cu plăcere notă, și mă grăbesc drept răspuns a vă comunica, că întrucât mă va ajuta mijloacele, voi face ca acele 1200 exemplare, să fie transportate la locul ce-mi veți indica, ceea ce am scris în acest moment amicului meu D-lui George Proca, Râșnov, cu care în timpul Memorandului am tranșat în chestiuni de natură – în multe dați.

Deci vă rog a trimite acele exemplare într-o ladă la adresa G. I. Dogarescu, Expeditor, Predeal, declarând pe fractul C. F. R. ca coloniale.

Primiți vă rog expresiunea devotamentului ce vă păstrează.

Președinte G. I. Dogarescu

Cărțile au ajuns la destinație. Poate și pe altă cale! Avem două scrisori a lui Aug. Paul de la Brașov și a profesorului G. Precup de la Blaj, ambele către Haliță, arătându-i cum au făcut împărțirea în cercurile lor.

Scrisorile sunt interesante și prin aluziile sau relatările date. Precup scrie cam mahnit de lăncezeala unor Români, în timp ce Aug. Paul e ironic.

Iată scrisoarea lui Precup către Haliță:

Iubite!

Institutul de arte grafice „Minerva”, la mandatul tău mi-a predat 18 exemplare gratuite din „Istoria lui Ștefan cel mare”, scrisă de N. Iorga.

Constatănd primirea lor îți aduc călduroase mulțumite pentru dragostea ce o ai față de noi împărtășindu-ne cu o carte atât de prețioasă pentru toată obștea românească. Dorința a fost, ca exemplarele să le împart în cercul cunoștințelor mele. Iată cum am purces: le-am împărțit 2 ex. Mitropolitului; I. M. Moldovan 1 ex.; Dr. Dănila Sabo 2 ex.; Pop S. Matei, canonic 1 ex.; Gavrilă Pop, canonic 1 ex.; Dr. Iuliu Maniu, avocat 1 ex.; Dr. Nerva Oncu, cand. de avocat 1 ex.; Liviu Bitea, castelan 1 ex.; Pop Alexiu, secretar la administrația fondurilor 1 ex.; Dr. Emil Negruțiu 1 ex.; Ioan Negruțiu, profesor la preparandie 1 ex.; Dr. Isidor Marcu 1 ex.; Dr. Eugen Solomon, medic 2 ex.; cu totul 17 exemplare.

Toți domnii aceștia și-au răscumpărat exemplarul cu câte o coroană în favorul mesei studenților, exemplarul al 18-lea l-am dat gratuit „Societății meseriașilor” din Blaj. Cred, că vei fi mulțumit cu felul cum am distribuit exemplarele trimise. Vreau să-ți aduc mulțumită și-n gazeta de la Brașov. Ce bine ar fi dacă și alți domni s-ar îndemna să facă ca tine, am putea adauge cât de puțin la fondul mesei studenților, pe care vrem s-o deschidem cu începutul anului școlar viitor¹. Eu sunt bine. Acum suntem în toiul maturității, avem admiși la oral 60, abia joi vom termina; Comisar e Moldovan Gergely, care se poartă foarte conciliant – se vede că sângele nu să face apă. Abia aștept să isprăvim. Poate merg cu nevasta acasă. Dacă vei fi la Sângeorz, ne întâlnim. Dacă treci acasă pe la Blaj – oprește-te vreo zi. Dispoziția generală a românilor de pe aici e cât se poate de proastă. Guvernării ne gâtuiesc, iar preținșii noștri conducători dorm în pace. Parcă nicidecum n-am fost mai deranjați ca și acum. Nici o mișcare împotriva proiectelor lui Berzewschy. Așa sunt de nemulțumit cum merg trebile. Suntem lipsiți de energie, parcă ne-a plouat.

Mai veniți voi încoace și ne îmboldiți, doară, ne-om trezi. Tu cum te lauzi. Dacă mai aveți exemplare de care vă puteți dispensa, nu uita de noi, le punem în vânzare pentru masa studenților.

Mulțumindu-ți încă o dată

te îmbrățișez cu dragoste al tău
G. Precup
Profesor.

Blaj la 27.VII.1904.

Iată și răspunsul lui Aug. Paul:

¹1904-1905.

 Haret, N. Iorga și Români din Ardeal – Vasile Petri și ortografia

Brașov 4 iulie n. 1904

Iubite Amice,

Am primit cărțile trimise – 18 exemplare – și îți mulțumesc. Nu ți-am răspuns îndată, fiindcă am așteptat să fac întâiu distribuirea și apoi să-ți reamportez.

Din cele 18 exemplare am reținut unul pentru mine +5 am împărțit în Brașov +6 în comune din Chioar la învățători, trimise pe cheltuiala cu poșta +6 în comunele Râșnov, Zărnești și Prejmer din împrejurimile Brașovului, predate personal.

Dacă voiești, pot să-ți trimit lista celor împărțșiți. Până acuma n-am citit nicăieri să se fi luat măsuri contra cărții. În tot momentul ne putem însă aștepta la așa ceva, iată de ce nu le dau numele acuma, pentru că nu se știe, în epoca razelor lui Rontgen ar putea să le afle și aș dori să le economisesc o emoție, în caz când s-ar decreta confiscarea.

Mulțumindu-ți încă o dată pentru amabilitatea ce-ai avut-o, Te salut cu respect și cu drag.

Amic
Aug. Paul¹.

 Vasile Petri și ortografia

Cunoscutul pedagog Vasile Petri, de care s-a amintit mereu în acest anuar, era foarte scrupulos în chestiuni de ortografie. Deși urma ortografia Academiei și simpatiza cu fonetiști, totuși nu se putea împăca deloc cu multe imprecizii și inconsecvențe ale Academiei. De aceea s-a adresat lui Haliță cerând lămuriri. Nu știm ce și dacă i-a răspuns Solomon Haliță. Publicăm însă scrisoarea lui Petri interesantă prin observațiunile ce la face:

Domnule Haliță!

Vin cu o rugare. Sunt în ajun de a scoate Abcdarul meu într-o ediție nouă - a 16-a, revidată, și aș vrea să tipăresc cartea cu ortografia Academiei; dar drept să-ți spun: ori n-o înțeleg eu, ori nu e de treabă ea.

Cu casarea literelor e, e, o, i, u și d m-aș mai împăca - de dragul păcii, - dar nu știu, ce să încep cu capitolul V: Accentuarea? Academia nu cunoaște decât accentul grav, pe care-l aplică a arăta și infinitivul, și imperfectul, și perfectul simplu la unele verbe. Spune-mi, rogu-te: cum să se deosebească în scriere imperfectul de perfectul simplu la verbele: cântare, iritare, frământare, îngânare, răzbunare, etc.? Căci deosebire trebuie să fie, ca să nu ne oprim în citire întrebându-ne: care timp e aici? Cipariu a avut pentru infinitiv și imperfect accentul ascuțit, și numai pentru perfectul simplu accentul grav, care e și mai greu de făcut, trebuind să dai mâinii o poziție anume, ca să-l poți scrie bine. Încă ceva. Pentru ce „e” să se scrie „ea”? Pentru etimologie? Atunci de ce în glosarul broșurii ni se cere să scriem: iapă, iarbă, iarnă, iadă?

Dacă nu-i etimologie, atunci de ce să scriu „leagă” și nu „liagă”, cum se cere să scriu: ed, iadă? Ori apoi să scriem consecvent: eană, eapă, eadă, etc.

Aș mai avea și alte întrebări, dar destul Te-am reținut de la lucrurile, ce Ți le impune oficiul, însă în privința accentului fii (sic) bun și mă luminează!

Nașterea Domnului și Anul nou la mulți fericți ani!

22 decembrie 1904

Petri².

¹Anuarul Școlii Normale din Năsăud, 1929, pp. 449-454.

²Ibidem, pp. 454-455.

TRADIȚII

Păstoritul în Munții Rodnei¹

DR. EMIL PRECUP²

XVII. Literatura ciobănească

c) Anecdote, tradițiuni, legende, povești, ghicitori

1. Țiganul la stână

Un țigan odată s-a dus la o stână și a nimerit chiar în timpul după mulsoare când gălețile erau pline de lapte și oile plecate la pășune. Văzând atâta lapte în găleți a întrebat de păcurari cine a dat atâta lapte. Păcurarii i-au răspuns că capra cea șchioapă care a rămas la stână. Țiganul a întrebat cât costă capra aceea că ar cumpăra-o. ei au spus: „100 de lei”. Țiganul a plătit capra și a întrebat ce să-i dea de mâncare. Păcurarii i-au spus: „lemne de ciung uscat”. Mergând acasă, țiganul a umblat după ciung uscați să-i dea caprei de mâncare. Apoi s-a îngrijit ce *ciuvăi* (vase) pentru lapte. Când a muls capra, aceasta n-a dat decât două linguri de lapte. Crezând țiganul că e flămândă s-a dus în pădure ca să adune ciungi. Cu sine a luat și capra. În pădure au ajuns la un lemn uscat. Țiganul a legat capra de lemn și s-a urcat pe el ca să-i taie crengile. Când a văzut capra cum taie crengile uscate și cum o ține atâta vreme flămândă a început a se rânji către țigan. Țiganul crezând că vrea să-l mănânce, s-a coborât și a tăiat-o în bucăți. Așa a scăpat țiganul de capra cea bună de lapte.

2. Lupul după pradă

A fost odată un berbec și era hitiuan tare. Primăvara a plecat la munte, la păscătoare ca să se îngrășe. Pe drum s-a întâlnit cu un lup flămând. Lupul a zis către berbec: „Te-oiu mânca berbec”. „Ba nu mă mânca că-s slab”, zice berbecele. „Lasă-mă până la toamnă, când oi fi gras”. Lupul s-a învoit și a mers mai departe. Apoi s-a întâlnit cu o scroafă slabă, pe care a voit să o mănânce. Scroafa era a fătă. „Lasă-mă până la toamnă. Atunci oi avea godini și oi fi mai grasă și ți-a țigni de mine și de godini”. Lupul s-a învoit și de astă dată și a mers mai departe. Pe drum s-a întâlnit cu o iapă slabă, slabă. Și pe aceasta a voit să o mănânce. Iapa a zis: „Lasă-mă până viu îndărăpt. Atunci voi veni cu un costinaș mândru. Atunci mi-i mânca și ți-a țigni de mine c-oiu fi mai grasă”.

Către toamnă lupul s-a reîntors la munte. Pe drum s-a întâlnit cu berbecele și a zis: „Acum te voiu mânca berbec”. „Mi-i mânca că-s gras, dar hai pe vârful nedeii (vârful muntelui), că mi-i cam greață de gura ta. Acolo te-aș pune mai la vale, tu ai căsca gura și eu m-aș avânta în gură la tine”, zise berbecele. Așa au și făcut. Sosiți pe vârful nedeii, lupul s-a tocmit cu spatele spre o coastă și a căscat gura. Berbecele s-a aruncat asupra lupului și cu

¹ Studiul de față este rezultatul cercetărilor mele făcute personal în vara anilor 1910 și 1915 în munții comunei Rebrîșoara și în satele Rodna, Ilva-mare și Rebra, unde m-am deplasat în toamna anului 1915. Mi-au făcut bune servicii foștii elevi de la liceul din Năsăud, care în vacanța de Crăciun au primit de la mine câte un chestionar cu întrebări, la care răspunzând mi-au ajutat să îmbrățișez întreg ținutul Rodnei și mi-au făcut posibilă controlarea materialului adunat de mine, pentru care le mulțumesc.

² Dr. Emil Precup, *Păstoritul în Munții Rodnei*, Cluj, 1926, pp. 47-53.

EMIL PRECUP

coarnele l-a împins în vale, iar berbecele a fugit. Așa a scăpat berbecele de lup.

Lupul mergând mai departe s-a întâlnit cu scroafa care scobora cu purceii spre sat. „Acum să te mănânc scroafă”. Bine lupule, dar mai întâiu să mergem la moara din vecini să botezăm purceii că nebotezați nu-i poți mânca”. Lupul s-a învoit și au mers la moară, unde scroafa l-a așezat pe sărită (șlipul morii). Apoi l-a apucat de cap și l-a aruncat pe roata morii. Așa a scăpat scroafa și purceii de lup. Lupul văzându-se batjocorit a zis: „Tata și mama încă au mâncat purcei, dar n-au mai umblat botezându-i”, și a mers mai departe.

Întâlnindu-se cu iapa, zise: „Iapă te-oiu mânca că te-ai îngrășat și ai construit mândru”. Iapa a răspuns: „Măi lupule, lasă-mă că ia ce am auzit prin sat: am auzit că vreau să te alegă birău, iar biraiile nu pot umbla decât călare. Suie-te pe mine, să mergem în sat”. Lupul așa a făcut și chiar când au sosit în sat oamenii ieșeau din biserică. Văzându-l oamenii călare pe iapă au început a-l puhăi și a-l hăitui.

Lupul văzându-se urmărit a luat-o la sănătoasa. Pe drum s-a întâlnit cu un cățel și a voit să-l mănânce. Cățelul s-a rugat să-l lase că și el e necăjit să trăiește cu greu prin zădărnici și l-a rugat ca mai bine să meargă cu el în sat că este nuntă și are să trăiască bine. Lupul s-a învoit și au mers împreună în sat, la locul unde era nunta. La ușă cățelul a zis către lup: „Eu mă bag înainte sub masă și te bagă după cuptor, acolo este butea cu vinarsul și plăcintele”. Cățelul s-a băgat sub masă, iar lupul pe cuptor, după horn.

Acolo s-a dat la vinars și a prins la plăcinte și s-a îmbătat. Nuntașii după ce au luat la cap au început a cânta de jale după muzică. Atunci lupul beat fiind a început a urla. Nuntașii au zis: „tăceți că se aude urlând”. Făcându-se liniște lupul n-a urlat mai mult. Astfel, neaflând lupul, au mâncat, au beut și au cântat mai departe de jale. Lupul iar a început a urla. Atunci unul dintre nuntași l-a văzut pe lup și a început a-l hăitui. Lupul a fugit și nuntașii după el, iar cățelul s-a libovit singur în casă.

3. Ciobanul și tâlharii

În vremile vechi se zice că trăia un cioban, care din întâmplare rămăsese peste noapte singur la stână. Ceilalți fură duși în sat după mâncare. Șase hoți care de cu ziuă făcură planuri cum ar putea șterpeli niște oi peste noapte, se apropiară să vadă ce face ciobanul. El se încălța la foc. Își găta un picior, îl trânti în pământ și zicea cu voce tare: „Legai cinci, să mai leg cinci, și apoi pun pe Stirbeiu cu spatele pe foc”.

Tâlharii băgară bine de seamă și când vătavul lor auzi aceasta – fiindcă se chema Stirbeiu, - adause cu voce cam tremurând: „Auzi mă, mai are cinci, vă leagă și pe voi, iar pe mine ca vătav mă pune cu spatele pe foc. S-o luăm la sănătoasa, că ne pune viața în cuiu”.

Și astfel tâlharii au fugit, iar el a rămas cu oile pe loc.

4. Despre cei 12 tâlhari care s-au aflat odinioară în Munții Rodnei

Povestesc bătrânii cu drag despre vremile cele bune, care le-au făcut din tinerețe un adevărat raiu. Și acest raiu l-au aflat dânșii la munte, când în floarea vieții lor, umblau cu drag pe lângă oițe, când doinind din trișcă le pășteau pe cele poieni, pe cele locuri romantice, pline de tradițiuni și martore atâtor vijelii și furtuni. Se zice că pe atunci 12 tâlhari cutreierau toate drumurile, care duc la munți și dacă întâlneau în cale pe vreun călător îl despoiau de toate și apoi îi arătau drumul mai departe. Nu se purtau rău cu cei de neamul nostru, cu oameni îmbrăcați în haine țărănești, fără cu cei îmbrăcați în straie nemțești și, mai cu seamă, cu jidanii. Acești tâlhari se trăgeau de prin comunele mai apropiate de muntele Coșna, ori de prin Bucovina. Îmbrăcămintea lor era ca a țăranilor din locurile de unde se trăgeau. Fiecare

PĂSTORITUL ÎN MUNȚII RODNEI

dintre dânșii purta pe umărul drept o pușcă, iar la brâu o curea lată, după care jur-împrejur pistoale și toate încărcate. În fruntea lor era un căpitan, pe care tâlharii îl numeau domn. Acesta se deosebea de ceilalți atât prin îmbrăcăminte, cât și prin armele ce le purta. După spusele bătrânilor, acest domn al tâlharilor era îmbrăcat în haine jandarmerești, pe obraz era făcut cu funingine, peste ceafă și peste barbă era legat cu câte o năframă albă. Poate era cunoscut multora și de aceea avea astfel de îmbrăcăminte. Pe amândoi umerii avea câte o pușcă și la brâu asemenea era încărcat cu pistoale. Era vânjos, lat în spate și voinic. În cap îi fulgerau doi ochi puternici. Unii zic că acest domn al tâlharilor a fost fată și nu ficior. Locul de întâlnire al lor era o fântână pe muntele Rotunda și pe care de la ei și-a căpătat numirea de „fântâna tâlharilor”. Prin furt și-au agonisit o comoară întreagă, pe care au îngropat-o în această fântână și care comoară și acum tot acolo este. Când și-au îngropat comoara au făcut un jurământ între dânșii că dacă careva dintre dânșii ar ajunge în mâinile jandarmilor, atunci nu este iertat ca ceilalți să dezgroape comoara, adică fiind numai cu toții împreună să se poată bucura de bani. Au făcut mari prădări și jăfuiți pe drumul ce duce acum la rotunda, din pricina acestor tâlhari s-au făcut cazarmile din vârful Rotunzii și s-au așezat jandarmi în ele. Dar puțin au putut isprăvi și ei împotriva celor 12 tâlhari, câtă vreme domnul le-a fost în frunte. A trecut multă vreme și ei și-au dus viața în munții Rodnei. Odată domnul lor fiind singur și fără ajutor, în Cernăuți, necugetându-se la primejdia care-l amenință, a fost prins de un număr mare de jandarmi și arestat în temnițele Gherlei. După căderea lui și ceilalți pe rând au fost prinși. Se spune că unii dintre dânșii care n-au căzut încă în prinsoare s-au depărtat iarăși la casele lor. Și așa cei prinși și-au petrecut viața în lanțuri, nu slobozi ca să poată face ceea ce voiau. În cimitirul robilor din temnițele Gherlei stă scris pe morminte multe nume de ale acestor tâlhari care au cutreierat ani de-a rândul munții Rodnei. „Sânt 20 de ani de când am fost la ocnă în Dej după sare”, îmi zise un moșneag de la noi, care a fost mulți ani păcurar și știe și cele mai neînsemnate locuri din munții Rodnei”. „Pe ulițele mari ale orașului zăresc în depărtare un om cu părul alb de-atâtea griji și cu cârjă în mâna dreaptă. Se apropie de mine: Te cunosc că trebuie să fii din părțile acelea, în care și eu odinioară mi-am petrecut tinerețea cu alți 11 tovarăși de ai mei”. Din ochii bătrânului care a avut pe umerii lui peste 80 de ani, curgeau lacrimi amare. „Ne-ai auzit poate de nume numai, dar n-ai știut cum și mde unde sântem. Și eu sânt unul dintre cei 12 care au umblat mult pe la mutările voastre și am mâncat multă urdă și caș de la bacia voștri. Cunoști fântâna tâlharilor? Acolo este comoara noastră pe care am îngropat-o, când eram toți 12 laolaltă, dar acum fiindcă ceilalți nu mai sunt, nu pot să dezgrop din ea nimic, căci suntem puși sub blăstăm. E îngropată afund în pământ și numai cu greu o poți afla. Dacă am fi cu toții acum în viață, acum n-ar trebui să cerșesc pe această stradă blăstămată”. Și ștergându-și ochii cu mâneca cămășii s-a depărat încetinel, proptindu-se de cârja-i, care acum este singurul său tovarăș de pribegie.

5. Baciul

Dumnezeu să-l ierte e Sidor Dejan că om bun a mai fost, îmi zise moșul Nechita. Eram melenaș în floarea vieții, când eram la oi pe Rotunda. E multă vreme de atunci. Eram cel mai voinic dintre păcurari, iar baciul Sidor mă avea tare drag, că-i mai trăgeam câte una în trișcă sara când frământa cașul. Multe i s-au dat de capul stăpânului nostru. Eram oile pe strungă într-o Sâmbătă pe la amiazi și noi cu toții mulgeam oile așa că nu mai era de muls. Căinii încep a lătra, dar mai la vale de strungă, așa că nu știam ce primejdie la vine oilor. Lătratul se face din ce în ce mai mare și căinii se apropie tot mai mult de noi. Întorn odată capul spre poiana ce duce în drumul cel mare și... mi-a înghețat inima în mine, când am văzut pe cei 12 tâlhari apropiindu-se de noi, toți cu puști pe umeri, iar căpitanul lor avea două

EMIL PRECUP

puști.

Mulgeți oile, întrebă căpitanul lor, uitându-se cu doi ochi mari și negri spre baciul Sidor?

- Da! Răspunse baciul cu o voce blândă și slabă.

- Gătați cu mulsul și mi-ți ajută a prinde 12 cai de pe munte că avem de mers încolo către Vârful Omului, iar baciul va veni cu noi.

Vârful Omului e un pisc din munții Rodnei și cu ceva e mai jos ca Ineul.

N-am așteptat să zică a doua oară și cu toții ne-am sculat de la strungă, ca să prindem caii. Aveam 11 prinși și mai lipsea unul pentru căpitanul lor.

- La domnul un cal, și apoi putem merge cu baciul mai departe, strigă unul dintre cei 12 tâlhari.

Și așa au și făcut, s-au dus cu baciul mai departe. Ne-am întors cu toții la mutare. Eram mâhniți că ne-am dus baciul cu ei și mai cu seamă eu, că o duceam tare bine cu el. toată sara am vorbit despre dânsul și n-am adormit de loc. erau două ceasuri după miezul nopții. Și-n mai mare spaima noastră, ușa mutării scârțâie și baciul Sidor intră înăuntru. Ne-a povestit că a mers numai cu caii și acum s-a întors cu ei iarăși. De bucurie cu toții l-am sărutat și am plâns.

A trecut o săptămână de când tâlharii au fost pe la mutarea noastră. Sara când m-am întors cu oile de la porneală, am intrat în porneală, am intrat în mutare și vreo șase dintre tâlhari împreună cu domnul lor stăteau în jurul focului. Stânașul chiar venise a brânză și scoase o ploscă cu vinars și închină baciului. După ce închină la toți pe rând, domnul tâlharilor luă plosca din mâna stânașului și chiar în frunte i-o aruncă. „De acest vinars se aduce baciului care face brânza cea bună la mutare”? Și căpitanul așa a scos un strigăt de puternic, că cu toții am înlemnit. A scos apoi dintr-o tașcă de piele o cofă mare cu vinars și i-a dat-o baciului. „Bea moșule, că ești vrednic de vinars bun și nu de apă sărată”! După aceea i-am văzut destul pe la mutarea noastră și am vorbit cu ei, cum vorbesc cu dumneata, fără ca să port frică. Acești tâlhari au fost tare din fire și foarte inimoși. Odată am auzit că jandarmii umblă după dânșii ca să-i prindă și că sunt chiar pe munte. Și-au pornit după dânșii și aflându-i într-o colibă de a vacilor povestind cu păstorul chiar de ei, i-au bătut strașnic, iar păstorului i-au dat vinars să beie. E mult de atunci; eu am încărunit cu totul, iar bietul baci se odihnește subț glia rece. Pe atunci erau vremuri mai bune ca acum și noi flăcăii de atunci încă ne bucuram de-o viață mai liniștită la munte cu oile, decât aceștia în războiul la bubuitul tunurilor. Și acum la bătrânețile mele îmi aduc cu drag aminte de viața care am dus-o cu baciul Sidor. Dumnezeu să-l ierte, că bun om a mai fost!

6. Despre cele tari, care umblă pe munte

Spun că pe munții Rodnei se află zâne, la care păcurarii le zic „cele tari”. Mulți dintre păcurarii care au fost pe munte le-au văzut pe aceste zâne și spun fapte miraculoase despre ele. Zic că poartă veșminte ca domnișoarele și când e zi frumoasă joacă pe cele poieni, dar parcă nu pe pământ, ci în aer. Sunt, de regulă, cam trei laolaltă și dacă aude pe ceva păcurar zicând din fluier se apropie de el și vreau să-l ducă cu dânsele. De multe ori îi strigă pe păcurari pe nume și-i cheamă cu dânsele și care dacă numai un cuvânt le-ar răspunde, ar înnebuni. Se zice, că un păcurar doinind de jale, lângă mândrele sale oițe, a fost auzit de aceste ființe spărietoare. Ademenite de cântecul lui, s-au apropiat de dânsul. Păcurarul a scăpat fluierul din mână și a adormit. Sara era la mutare, pe jumătate nebun. Toată noaptea se scula și apropiindu-se de foc vorbea cu ele. Ceilalți din colibă nu vedeau pe nimeni și în zadar se sileau să-i spună că i se arată numai vedenii, care nu sunt adevărate. A stat încă câteva

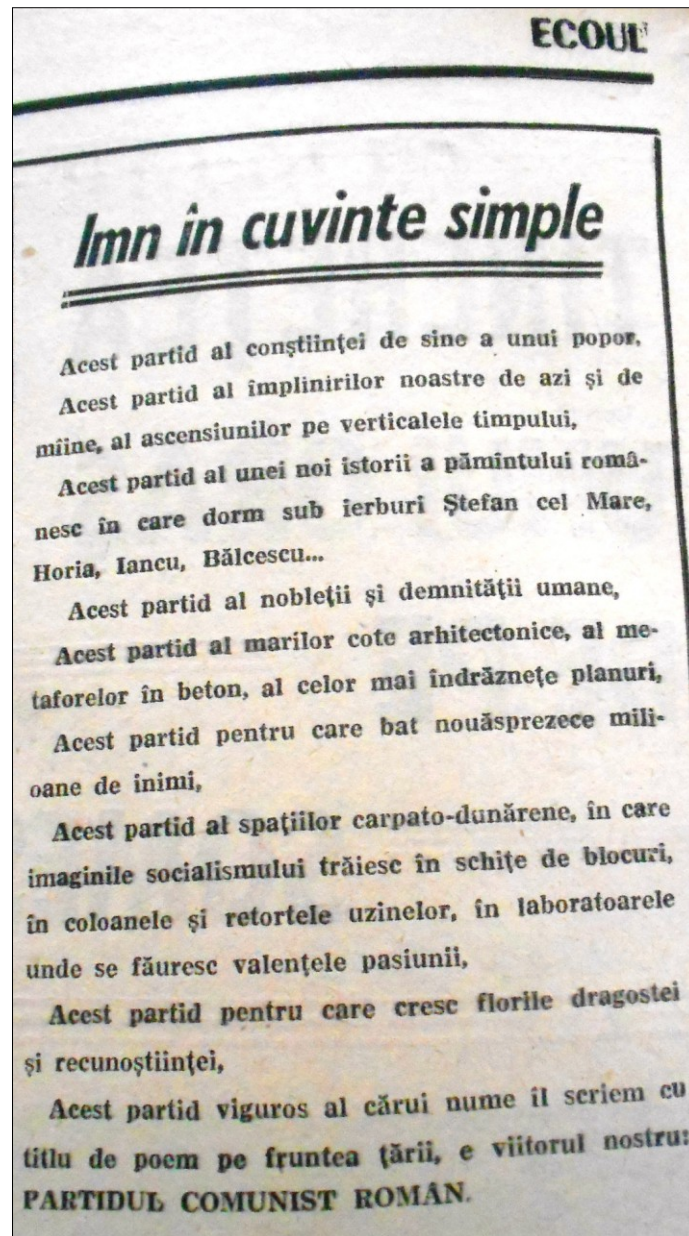
PĂSTORITUL ÎN MUNȚII RODNEI

săptămâni la munte și după ce baciul și păcurarii au văzut că într-adevăr e nebun l-au trimis acasă. Cu multe s-a chinuit biata mamă-sa, dar toate au fost zadarnice! A umblat pe la toți popii câți i-a cunoscut ca să-i facă slujbă, că-i cetească, ca să-l scape de cele tari, dar băiatul ei tot nebun a rămas. La două săptămâni, după ce a fost dus în casa de nebuni, a murit sărind din al treilea rând în jos, după „cele tari”, care îl chemau cu dânsule. Cu mulți păcurari se întâmplă de acestea pe la munte. Locul de odihnă a celor tari e „Izvorul zmeului”.

Ghicitoare

Am o oaie laie bucălaie
Fără șapte miei în paie,
Eu o apuc de lână
Ea face ham! din mână,
Eu strig bârr!
Și ea face hârr!
Ce-i?

MĂRTURII DIN COMUNISM

ATELIERELE MEȘTEȘUGĂREȘTI, PRĂVĂLIILE ȘI CÂRCIUMILE DIN SÂNGEORZ-BĂI ÎN ANUL 1946

Dorin Dologa

În anul 1946 la Sângeorz Băi activitatea economică preponderentă se desfășura în agricultură, cu unelte și mijloace arhaice. În ceea ce privește activitățile neagricole, ele se desfășurau în cadrul unor mici ateliere sau inițiative private. Morile, atelierile meșteșugărești, fierăriile, reprezentau forme incipiente de dezvoltare industrială. Dezvoltarea meșteșugurilor la Sângeorz-Băi nu era foarte mare pentru că se înregistra o lipsă cronică de bani. Gospodăria țărănească ducea o mare lipsă de bani. Sărăcia venea din lipsa unei gândiri economice. Totul greva în jurul economiei casnice, era gândit la un nivel minim. Concepția țaranului era una autarhică. Necesitățile de hrană și de îmbrăcăminte ale țăranilor se obțineau în cea mai mare parte în gospodăria proprie. Țăranii cumpărau doar ceea ce nu puteau produce în gospodăria proprie. Meșteșugurile răspundeau numai unor necesități locale. Funcționarea atelierelor meșteșugărești, a morilor, daracelor, fierăriilor, venea în întâmpinarea în exclusivitate a unor nevoi locale, individuale sau colective. Marea majoritate a produselor acestora era realizată ca urmare a comenzii unor clienți și numai o mică parte era destinată vânzării în piețe, târguri și oboare. Vânzarea acestora se făcea de către meșteșugarul însuși, sau de către unul dintre membrii familiei sale. Ponderea producției acestor ateliere meșteșugărești destinată pieței era redusă. Nu există date care să evidențieze existența unor comercianți angroșiști, care să cumpere de la mai mulți meșteșugari și să vândă en gros în diverse destinații. Activitățile meșteșugărești de la Sângeorz Băi erau bine reprezentate, dacă avem în vedere faptul că acestea răspundeau în mare parte unor necesități locale. În anul 1946 în localitatea Sângeorz Băi existau 4 mori, 2 scărmanători (darace), 5 fierării, 2 tâmplării, 1 butnărie¹, 1 prăvălie, 4 băcănii², 2 măcelării, 1 lăptărie, 3 cârciumi, 1 croitorie, 3 cojocării, 1 cizmărie, 1 frizerie, 1 colector de zdrențe³. Sectorul serviciilor era mai puțin dezvoltat, la Sângeorz Băi existând un frizer.

Redăm mai jos tabelul atelierelor meșteșugărești, prăvăliilor și cârciumilor din Sângeorz Băi din anul 1946:

Nr. Crt.	Numele și prenumele	Felul întreprinderii	Nr. autorizației	Data eliberării	Nr. chitanței	Suma achitată	Nr. casei
1	Andronesi D. Ioan	Moară țărănească	164	01.05.1946	316	9100	491
2	Sfrângeu Anton	Moară țărănească	158	01.05.1946	316	9100	500a

¹ Atelier în care se fac buți, căzi.

² Prăvălie în care se vând diferite produse alimentare.

³ Acesta strângea resturile textile, care erau folosite apoi pentru căptușeli sau alte umpluturi. Tot ce se putea era refolosit, nu se arunca. Acest lucru era posibil și pentru că materialele textile erau naturale. Materialele sintetice, folosite astăzi pe scară largă, sunt obținute din petrol sau gaze naturale, nu pot fi refolosite și sunt de altfel cancerigene – Arhivele Naționale Bistrița-Năsăud, Fond *Serviciul Sanitar al Județului Năsăud*, dosar 12/1946, f. 197.

3	Petre Simion	Moară țărănească	178	16.01.1946			214a
4	Andronesi Anton	Moară țărănească	163	15.01.1946			543
5	Hădărău Ironim	Scărmânătoare					214b
6	Berci Marian	Băcănie	947	22.01.1946			49
7	Abraham Herman	Cârciumă	160	01.05.1946			676
8	Abraham Herman	Băcănie	159	01.05.1946			676
9	Crișan Isăilă	Scărmânătoare	161	01.05.1946			500b
10	Ureche Alexandru	Cârciumă	272	25.01.1946			28
11	Răzvanță Neculai	Băcănie	140	14.01.1946	1191	15 000	733
12	Marica Emil	Cârciumă	261	22.01.1946			751
13	Cooperativa „Plugarul”	Prăvălie	186	16.01.1946			752
14	Pop Macedon	Băcănie	297	03.07.1939			808
15	Cristian Herman	Lăptărie	260	22.01.1946			693
16	Haliță Emil	Cojocar	619	12.03.1946	1179	10 000	f. n. ¹
17	Spaimoc Ioan	Cojocar	239	20.01.1946			806
18	Auzberg David	Colector de zdrențe	345	05.02.1946	1067	10 000	85
19	Saros Arpad	Frizerie	428	18.02.1946			21
20	Gewurtz Herman	Croitorie	426	18.02.1946			697
21	Kappel Marcu	Cizmărie	427	18.02.1946			748
22	Lăcătuș Petru	Fierărie	181	16.01.1946			459
23	Ban Toader	Fierărie					44
24	Gros Gh. Ioan	Fierărie					36
25	Alexandru Miherta	Butnărie	142	14.01.1946	1117	20 000	376
26	Strugar Ioan	Tâmplărie					201
27	Varvari Rem	Tâmplărie	162	06.06.1939			905
28	Spaimoc Maxim	Cojocar	1009	16.05.1946	367	18 000	641
29	Barth Gheorghe	Măcelărie	1053	03.06.1946			806
30	Arman Anton	Măcelărie					697
31	Dănilă Ioan	Fierărie					f. n.
32	Lăcătuș Vasile	Fierărie					934

¹ Fără număr.

Ziare și reviste regionale, raionale și județene comuniste în care au publicat autori din actualul județ Bistrița-Năsăud

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Presa este cea mai ascuțită armă a partidului. Presa este mijloc, prin care partidul vorbește în fiecare ceas al zilei cu masele largi și vorbește în limbajul lor¹. Aceasta era „învățătura“ lui Stalin care stătea la baza organizării mass-media în țările situate după „Cortina de fier“.

Statul comunist român își exercita controlul asupra presei în virtutea rolului său de proprietar și de îndrumător ideologic. În consecință, mass-media nu se putea dezvolta liber. Partidul comunist impunea ca mesajul transmis de mijloacele de comunicare în masă să fie consonant cu obiectivele sale. Așadar, singura regulă care influența dinamica mass-media era voința partidului. În nici un caz piața media.

După model sovietic, regimurile comuniste au utilizat mass-media în trei moduri. În primul rând, mijloacele de comunicare în masă erau folosite pentru difuzarea instrucțiunilor date de putere. Tocmai de aceea a rezultat centralizarea sistemului mediatic, pentru ca întreaga presă să vorbească o „limbă ideologică“ unică. În al doilea rând, mass-media trebuiau să mobilizeze masele, să determine cetățenii să execute ordinele emise de autorități. A treia funcție a presei în regimurile comuniste, și poate cea mai importantă, era să îndoctrineze masele. Mass-media avea scopul să construiască „omul nou“ comunist. În anumite etape, presa a contribuit la construcția cultului personalității (pentru conducerea colectivă a partidului, în anii de început ai comunismului, sau pentru liderii supremi, în anii de vârf ai lui Gheorghe Gheorghiu-Dej sau Nicolae Ceaușescu). Gazetele, radioul și televiziunea participau la celebrarea șefilor printr-o expunere neconținută a „virtuților“ pe care le-ar fi avut¹.

Artizanii subordonării mass-media de către partidul comunist au fost Iosif Chișinevschi (șeful Direcției Propagandă și Agitație a CC al PMR) și, mai ales, Leonte Răutu (adjunctul lui Chișinevschi). Deoarece Iosif Chișinevschi avea alte „sarcini“ mai importante pentru sovietizarea României, responsabilul *de facto* al presei a fost Leonte Răutu. Acesta i-a convocat la 1 iunie 1948 pe șefii tuturor comitetelor de presă de pe lângă Direcția de Propagandă și Agitație și pe secretarii diferitelor organe de presă din București. Chișinevschi a fost și el prezent, însă a vorbit doar Răutu.

În opinia lui Leonte Răutu, presa postbelică românească cunoscuse trei perioade. Între 1945/1946 și 19 noiembrie 1946 (alegerile falsificate), s-a dus „lupta cu influența reacțiunii în presă“. Această „luptă“ a constat în „cucerirea influenței noastre în presă“, deoarece, spunea Răutu, „o mare parte a ziariștilor erau atunci sub influența reacțiunii“. Comuniștii au „rezolvat“ problema prin înscenarea unor „procese antifasciste“ celor mai importanți gazetari români. Pe de altă parte, au fost desființate abuziv publicațiile incomode. Începând din noiembrie 1946, menționa Răutu la respectiva întrunire, comuniștii au operat „stârpirea influenței reacțiunii în presă“, precum și „perfecționarea presei din țara noastră“.

¹ Ilarion Țin, *Politici de ideologizare a mass-media în perioada regimului comunist*, în „Sfera politiciii“, nr. 173 (<http://www.sferapoliticii.ro/sfera/173/art17-Tiu.php>).

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Acest proces s-a încheiat la finele anului 1947, odată cu înlăturarea monarhiei. Mass-media intra astfel, conform periodizării lui Leonte Răutu, în a treia fază postbelică, când avea de îndeplinit „sarcini noi după perfecționarea presei și curățirea terenului de influențe reacționare”. În acest scop, el propunea reorganizarea mass-media¹.

În cadrul întrunirii din 1 iunie 1948, Răutu a ținut să le reamintească participanților la discuții că presa este subordonată Comitetului Central al PMR, prin intermediul Direcției Propagandă și Agitație. În acest scop, direcția avea următoarele sarcini: să introducă în mod nemijlocit linia partidului în întreaga presă; să lupte pentru „cuceririle noi”; să întărească poziția partidului în presă; și să execute o supraveghere din punctul de vedere al partidului asupra tuturor problemelor din țară.

Pentru o „diviziune a muncii” eficientă, Leonte Răutu a creat Comitetul de Presă din cadrul Direcției Propagandă și Agitație. Acest Comitet de Presă avea trei compartimente: Comisia presei din Capitală, Comisia Presei din Provincie și Comisia publicațiilor periodice². Coordona activitatea a 14 cotidiene din Capitală, 19 publicații periodice și 56 de ziare din provincie. Pe lângă publicațiile cotidiene și periodice, Comitetul de Presă avea în subordine agențiile de presă *Rador* și *Agerpres*, precum și a societatea unică de difuzare a presei, *Slova*³.

Nucleul mass-media controlat de comuniști trebuia să fie model pentru reorganizarea întregii presei românești. Leonte Răutu a anunțat că, în scurt timp, partidul pregătea suprimarea ziarelor care au mai rămas sub influența „reacțiunii”. Pe lângă aceste publicații „burgheze”, trebuiau desființate gazetele comuniste ce deveniseră „inutile” după proclamarea republicii populare.

Pentru ca presa să poată realiza sarcinile trasate de Comitetul Central, trebuia operată o „justă divizare a muncii” între gazetele de partid și ziarele controlate de comuniști, anunța Leonte Răutu. Primele măsuri fuseseră deja luate. După dispariția „publicațiilor parazitare”, partidul editase gazete de mare tiraj pentru diferite categorii socio-profesionale. A apărut cotidianul *Viața sindicală*, editat de Confederația Generală a Muncii. Pentru minoritatea maghiară s-a tipărit la București un cotidian central, cu titlul *Români și Magyar Szó* precum și revista *Utunk*. Partidul a publicat un cotidian economic, cu titlul *Agerpres* (la baza acestuia va sta Agenția Română de Presă *Agerpres*). Uniunea Tineretului Muncitoresc și-a editat propriul organ de presă, cu titlul *Tânărul muncitor*. Pentru sectorul de tineret mai apăreau publicațiile: *Studentul Român* și *Revista elevilor*. Tot din inițiativa PMR au fost editate periodicele de mare tiraj *Contemporanul*, *Viața românească* și *Flacăra*, cu rol de „luptă pe tărâmul ideologic și cultural”. Mesajul partidului trebuia să ajungă și la femei. Revista *Femeia* a fost restructurată din punct de vedere tematic, devenind organ al Uniunii Femeilor Democrate din România. Pentru femeile din mediul rural a fost editată revista *Săteanca*. În vederea „întăririi relațiilor cu marea Uniune Sovietică” au apărut *Analele Româno-Sovietice*. În 1948 a reapărut și revista *Lupta de clasă*, organ teoretic al PMR⁴.

Leonte Răutu a anunțat că modelul de viitor al presei românești era cotidianul *Scânteia*, organ al CC al PMR. Ziarul fusese „arma cea mai ascuțită” a partidului în anii cuceririi puterii, având ca sarcină mobilizarea maselor și pe viitor. Gazeta se ghida

¹ Arhivele Naționale ale României – Direcția Arhive Naționale Istorice Centrale (în continuare DANIC), Fond *Comitetul Central al Partidului Comunist Român* (în continuare *CC al PCR*) – *Secția Propagandă și Agitație*, dos. nr. 9/1948, f. 125.

² În cadrul Comitetului de Presă mai funcționau Serviciul cenzurii presei interne și Serviciul cenzurii presei străine.

³ DANIC, Fond *CC al PCR – Secția Propagandă și Agitație*, dos. nr. 9/1948, f. 105; f. 124-125.

⁴ DANIC, Fond *CC al PCR*, f. 125-126.

Ziare și reviste regionale, raionale și județene comuniste în care au publicat autori din actualul județ Bistrița-Năsăud

după îndemnul lui Lenin conform căruia: „Presă trebuie să dea educația maselor în sensul creșterii conștiinței sociale“. Astfel că, partidul a desemnat *Scânteia* să trezească în oameni spiritul colectiv de muncă. Răutu amintea recente campanii din *Scânteia* pentru mobilizarea tineretului în vederea plecării voluntare pe șantierele naționale. Însă presa trebuia să aibă și alte preocupări de educare a maselor, respectiv creșterea producției și a productivității. În acest sens, trebuiau inserate în paginile ziarelor de partid „grafice foarte convingătoare“. De asemenea, trebuia popularizată experiența „întrecerilor în producție“. La fel și în cazul campaniilor din agricultură.

Scânteia, precum și alte publicații, stăteau prost la capitolul criticii în domeniul artei și culturii, atenționa Leonte Răutu. Se făcuseră unele „progrese“, prin atacurile lui Sorin Toma din *Scânteia* la adresa scriitorilor „burghezi“ Tudor Arghezi, Ion Barbu și Nina Cassian. Însă nu era suficient, insista ideologul regimului. În paginile presei scrise se aștepta o „cotitură“ privind înțelegerea de către cititori a ideologiei comuniste, a motivelor pentru care scriitorii „burghezi“ nu mai erau dezirabili¹.

Presă de provincie avea propriile deficiențe, opina Leonte Răutu. Fără să nominalizeze vreo publicație, a remarcat slaba pregătire ideologică a gazetarilor din județe. Dacă ziarele din București arătau muncitorul „clocotind de dorința de a deveni stahanovist“, în provincie se scriau articole care atribuiau inginerilor realizările. De asemenea, era „slab redată“ alianța muncitorilor cu țărănimea muncitoare. În general articolele ideologice erau scrise într-un stil confuz, atenționa Răutu. În opinia lui, presa județeană de partid scria insuficiente articole despre Uniunea Sovietică. Rubricile de politică externă erau redactate „neglijent“, mai spunea acesta. În loc să fie citată agenția sovietică *TASS*, se foloseau surse engleze și americane².

Pe viitor, anunța Leonte Răutu, gazetele aveau datoria: „să reprezinte în toată bogăția lor realizările noastre“; „să ducă o luptă aprigă împotriva ideologiei dușmănoase“; „să lupte pentru a face pe cititor să iubească pacea“; „să înfățișeze experiența sovietică în construcția aparatului de stat, organizarea vieții economice, viața de partid, viața sindicală, viața obștească“³.

O altă consfătuire importantă a conducerii Direcției Propagandă și Agitație cu redactorii-șefi din presa centrală și locală a avut loc la București, în perioada 9-11 februarie 1950. Întrunirea a fost convocată ca urmare a unei plenare a Comitetului Central, care a trasat noi sarcini de partid pentru mass-media. Leonte Răutu le-a spus participanților că activiștii Direcției de Propagandă și Agitație descoperiseră în ultima vreme un număr mare de greșeli ideologice și de tipar. Existau trei tipuri de erori. În primul rând „acte de sabotaj vădite“, datorate slăbirii vigilenței în tipografii. În al doilea rând s-au constatat „abateri de la linia justă politică a partidului“, deoarece în unele ziare s-au publicat „articole contrare liniei partidului“. A treia categorie de greșeli provenea din „lipsa pregătirii“ gazetarilor, sau din „neseriozitate“.

Leonte Răutu le-a impus gazetarilor să răspundă personal pentru articolele redactate. Începând din februarie 1950, nici un material nu mai putea fi predat la tipografie fără semnătura șefului de secție și a secretarului de redacție. Fiecare articol trebuia să cumuleze la

¹ Scriitorii erau încurajați de activiștii regimului să aibă ca sursă de inspirație viața muncitorească. Cu ocazia unei ședințe cu scriitorii convocată de Direcția Propagandă și Agitație a CC al PMR (29 noiembrie 1948), Mihai Novicov constata că în presă se publicau frecvent opere literare proletcultiste sovietice, sau chiar daneze, însă scriitorii români lipseau din paginile ziarelor.

² DANIC, Fond CC al PCR – Secția Propagandă și Agitație, f. 136-137.

³ DANIC, Fond CC al PCR, f. 134.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

plecarea din redacție semnătura corectorului, a cenzorului și a redactorului de serviciu care a dat bunul de tipar. La tipografie, articolele erau preluate pe semnătură. Într-o condică specială se menționa numele tipografului care culegea fiecare articol. Primul număr tipărit al ziarului trebuia citit de un „cap limpede“, care semna pe ziar „bun de difuzat“. Toate aceste materiale trebuiau păstrate timp de trei luni în redacție¹.

Leonte Răutu susținea că va spori „vigilența“ aplicând metodele de control invocate de ideologia marxist-leninistă. „Sabotajul“ din redacții și tipografii putea fi „vindecat“ prin creșterea numărului de „cadre muncitorești“². Această obsesie a regimului pentru majorarea elementului muncitoresc în presă se va menține până în anul 1989. Însă nu era facil să angajezi muncitori în domeniul editorial, fie ei redactori permanenți sau corespondenți. Meseria de gazetar necesita abilități de redactare, dobândite în urma unor studii axate pe cultura generală, cu pe cea tehnică.

Pe lângă sarcinile organizaționale, Răutu a făcut și câteva recomandări editoriale. Astfel, pe viitor presa trebuia „să demonstreze neconținut acțiunile dușmanului de clasă“. O altă sugestie editorială a lui Răutu viza orientarea gazetelor către mase, în primul rând. În acest scop, presa trebuia să utilizeze cuvinte cât mai simple și să se „debaraseze“ de limbajul pompos³.

România a pășit fără întoarcere pe drumul socialismului, așa cum a fost el conceput de cel care a consolidat statul sovietic, dictatorul Stalin, considerat „părintele” tuturor popoarelor din zona de ocupație sovietică. Tătuțul Stalin a promis tuturor acestor țări care au luptat împotriva sa că o să-i pedepsească dându-le un regim proletar. Ce însemna de fapt aceasta? O răsturnare cumplită de valori, o schimbare radicală a modului de concepție a statului social, o bulversare a tuturor claselor care îl compun, a modului de concepere a stratificării ierarhiilor și a funcționării lui⁴. Criteriul „dosarului sănătos” era baza întregii politici de promovare pe scară socială, cei buni și plini de succes fiind suspectați și eliminați din circuit, întrucât reprezentau doar reminiscentele burgheze ale unei gândiri idealiste, care trebuia lichidată din rădăcini. În special, trebuiau eliminate elitele societății, cei care au avut acces la demnități importante de stat, care au făcut parte din conducerea partidelor așa-zise „istorice”⁵. Întreaga putere de stat a rămas la discreția Partidului Comunist, care a devenit partid unic, fără nici o opoziție⁶.

În paralel cu situația gestionată de comuniști și în domeniul culturii și a presei au avut loc schimbări radicale⁷. Întrucât preferatul sovieticilor pentru bolșevizarea țării a fost Petru Groza, acestuia i se va oferi șansa de a face cât mai multă propagandă în rândul populației de la țară⁸.

Revistele literare se puteau număra pe degete și nivelul lor de aservire față de regim era extrem de ridicat, în fruntea revistelor literare fiind numiți scriitorii devotați Partidului, dacă nu activiști de partid notorii... Mulți au fost aleși în comitetul județean de partid, alții au fost făcuți deputați, iar cei mai „destoinici” erau numiți în Comitetul Central al Partidului Comunist Român, în Marea Adunare Națională, în structurile organizațiilor sindicale sau în comitetele pe centru universitar, în așa fel încât funcția să fie compatibilă cu misiunea ce le-a

¹ DANIC, Fond CC al PCR, dos. nr. 1/1950, f. 37.

² DANIC, Fond CC al PCR, f. 51.

³ DANIC, Fond CC al PCR.

⁴ Mircea Popa, *Presa chujeană de la începuturi până azi (170 de ani)*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2014, p. 422.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 423.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, p. 429.

Ziare și reviste regionale, raionale și județene comuniste în care au publicat autori din actualul județ Bistrița-Năsăud

ce le-a fost încredințată¹.

1. Publicații apărute la Bistrița

Lupta Rodnei

A fost organul de presă al comitetului regional PMR Rodna și al Sfatului popular regional. Redacția și administrația au fost stabilite în Bistrița, orașul de reședință al regiunii, unde era și tipografia, aceasta fiind o filială a Centrului Poligrafic Cluj².

Coordonatele ideologice și politice ale ziarului erau subliniate în redacționalul din întâiul număr: „Urmând învățătura leninistă că ziarul nu este numai un propagandist, un agitator colectiv, ziarul va trebui să ajute organizarea mai bine a acțiunilor partidului și ale organizațiilor de masă, precum și la organizarea producției în toate ramurile de activitate” (nr. 1/1951, p. 1). Tezele acestea au constituit firul călăuzitor al întregului conținut pe care-l aveau paginile sale. Ca și ziarul *Scânteia*, făcea cunoscute documentele de partid și de stat, hotărâri și măsuri adoptate de organele centrale și locale. Acestea erau urmărite în aplicarea lor în unitățile de producție și în localitățile regiunii. De regulă materialele nu erau semnate³.

Nu scapă atenției nici evenimentele din istoria partidului, ca de exemplu:

- 18 ani de la luptele muncitorești din februarie 1933;
- Ziua internațională a Femeii⁴.

Altele sunt evocări a evenimentelor istoriei muncitorești internaționale:

- 80 de ani de la Comuna din Paris;
- 68 de ani de la moartea lui Karl Marx⁵.

Foarte multe materiale reflectau interesul pentru acțiunile de pace întreprinse de țările socialiste, de Consiliul Mondial al Păcii sau cu privire la rolul Organizației Națiunilor Unite pentru consolidarea păcii, mai cu seamă că în Coreea se purta „războiul dezlănțuit de forțele imperialiste agresive”⁶.

Rodna Muncitoare

În titlul ziarului *Lupta Rodnei* intervine o schimbare, de la numărul 22 din 30 iunie 1951, numindu-se *Rodna Muncitoare*, fără să modifice nimic din conținut, continuând să fie tot un săptămânal și să apară tot sâmbăta. Era mai potrivit noul titlu prin aceea că se deosebea de alte ziare cu numiri apropiate, și toate „luptau”⁷.

A contribuit la campania pentru cooperativizarea agriculturii, cu deosebire accentuându-se propaganda după apariția hotărârii partidului în această problemă, publicată

¹ *Ibidem*, p. 461.

² Teodor Tanco, *Istoria presei românești a județului Bistrița-Năsăud de la origini până în 2004*, Societatea Culturală „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, 2004, p. 216; Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, vol. II Bistrița, 1974, p. 175.

³ *Ibidem*; *Ibidem*, p. 176.

⁴ Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, vol. II, Bistrița, 1974, p. 176.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Teodor Tanco, *Istoria presei românești a județului Bistrița-Năsăud de la origini până în 2004*, Societatea Culturală „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, 2004, p. 217; Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, vol. II, Bistrița, 1974, p. 176.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

în 36 din 29 septembrie 1951. Se continua și se urmăreau rezultatele întreprinderilor industriale și era foarte angajată *Rodna Muncitoare* în problemele ridicate de reforma bănească și întărirea sistemului monetar în urma stabilizării din ianuarie 1952.

Erau neglijate problemele cultural-educative. Foarte puține vești se relatau din acest domeniu, aproape că erau excepții precum cele ale Cenaclului literar „George Coșbuc” din Bistrița¹.

Ziarul aflându-se în al doilea an, în numărul 80 din 2 iulie 1952, publică proiectul Constituției RPR în care se preconiza ca în locul celor 28 de regiuni teritorial-administrative să fie doar 18. Printre cele ce nu au mai figurat a fost și regiunea Rodna. Astfel, împrejurările obiective decid încetarea ziarului regional *Rodna Muncitoare*, ajuns la numărul 86 în 6 septembrie 1952².

Avântul

În condițiile sovietizării administrativ-teritoriale a țării și urmărind întărirea acestor unități, în lumina proiectului constituției din 1952, s-au luat o serie de măsuri pregătitoare. Astfel că *Rodna Muncitoare* devenise în fapt ziar raional încă de la numărul 83 din 10 august 1952, după ce publicase harta cu noile raioane și regiuni ale țării. Trecerea Bistriței în categoria orașelor reședință de raion, unde își avuse reședința până acum regiunea Rodna, s-a resimțit în toate compartimentele. De aceea, după încă trei numere, ziarul își schimbă numele, luând un titlu care să se deosebească de vechea publicație regională.

Noul ziar, cu o zonă geografică mai restrânsă, s-a numit *Avântul*, cu precizarea că era „organ al Comitetului raional Bistrița al PMR și al Sfatului popular raional”³.

A fost un privilegiu, fără îndoială, doar va câtorva raioane din regiunea Cluj să aibă organ propriu de presă. În acest context se găsea și exista ziarul, rostul și menirea aceasta trebuia să și-o înțeleagă *Avântul* care, încă de la primul număr, publica hotărârea organelor centrale de partid și de stat cu privirea la colectarea cerealelor din toamna anului 1952 și prin măsurile concrete de organizare vizau localitățile din cuprinsul raionului Bistrița numai⁴. El s-a restrâns la o zonă limitată teritorial și prin asta a devenit mai „local”, mai „bistrițean”. Și-a orientat conținutul legându-se mai mult de mase prin treapta în care se găsea, față de al regiunii care, avea un caracter de mai mare generalitate. *Avântul* adevărat și-l ia de la numărul 90 din 4 octombrie 1952, publicând textul definitiv al Constituției votate de Marea Adunare Națională la 24 septembrie⁵.

Astfel s-au succedat schimbările care au conturat profilul noului ziar pregătindu-se pentru drumul lung ce îl avea de străbătut și în care *Avântul* trebuia să fie nu „numai un propagandist, un agitator, ci și un organizator colectiv” cum fusese precedentul și cum i se cerea presei comuniste în „etapa istorică a construirii orânduirii noi”⁶.

Evenimentele însemnate au fost reflectate în coloanele sale încă din acea toamnă, începând cu campania electorală pentru alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și în sfaturile populare fixate pentru 30 noiembrie 1952⁷.

¹ *Ibidem*, pp. 217-218; *Ibidem*, p. 177.

² *Ibidem*, p. 218; *Ibidem*, p. 178.

³ *Ibidem*; *Ibidem*, p. 179.

⁴ Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, vol. II, Bistrița, 1974, p. 180.

⁵ *Ibidem*, p. 180.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

Ziare și reviste regionale, raionale și județene comuniste în care au publicat autori din actualul județ Bistrița-Năsăud

În nr. 95/8 noiembrie 1952 a fost publicat „Manifestul Consiliului Central al Frontului Democrației Populare”, urmat de o amplă dezbatere în „colectivele oamenilor muncii” din fabrici, șantiere, gospodării colective, sate, școli, unități militare, etc. Intens a fost pregătit de presă „A cincea aniversare a Republicii Populare Române” – act „săvârșit de popor la 30 decembrie 1947”¹.

Anul următor a debutat sub lozinca importantă pentru economia națională: „Cincinalul în 4 ani”²

Din când în când mai răzbătea și o știre culturală. În acțiunile inițiate și conduse de organele de partid și de stat, ziarul a creat rețeaua corespondenților din producție³.

A fost nu numai o sărbătoare Festivalul Mondial al Tineretului și Studenților din vara anului 1953, organizat la București, ci și un prilej de întrecere hărnice a generațiilor tinere. Stimularea a fost mai evidentă când realizările lor au fost consemnate în ziar, uneori fiind fapte de eroism și pe baza lor s-a făcut alegerea celor mai buni ca să-i reprezinte la festival, a constituit, fără îndoială, pagini „izbutite” ale *Avântului*⁴.

Pe parcursul celor peste 12 ani de apariție sunt inserate în paginile ziarului unele probleme și acțiuni cultural-educative. Totuși nu atâtea câte necesitau având în vedere că nimic nu se mai tipărea în acest oraș unde înainte de război apăreau concomitent câteva titluri. Dar schimbarea de conținut a fost, totuși, mare. Dacă în nr. 110/1953 se anunța că au apărut șapte cărți și toate erau traduceri din literatura străină sau la aceeași rubrică după câteva săptămâni se anunțau douăsprezece nume de autori străini și un singur român, pe parcurs orientarea și propaganda s-a schimbat. S-a schimbat pornind de la însuși conținutul rubricii „Viața de partid” care s-a îmbunătățit și diversificat. Dacă înainte erau mai numeroase materialele pe teme sportive, au început a pătrunde și cele cu conținut cultural-educativ și artistic⁵.

Colaboratorii, la început mai puțin stimulați, au înconjurat cu „dragoste” ziarul. Și-au onorat condeiele cu „Panoul de onoare al corespondenților frunțași”⁶. S-a ajuns până acolo acordând o deosebită importanță problemei organizându-se „Concursul pentru cea mai bună corespondență, pentru cel mai activ corespondent”. Muncitori, elevi, țărani, profesori, dar mai ales tinerii au răspuns acestei acțiuni, devenind corespondenți permanenți⁷.

Avântul își încheie apariția la numărul 729 din 26 decembrie 1964⁸.

Ecoul

Golul lăsat de precedentul ziar a fost de trei ani și două luni. Au urmat alte evenimente care și-au fixat adânc urmele în răbojul vremii și din a căror împletire se va reînnoa firul presei. Nu pot fi evocate toate acțiunile întreprinse de partid în acești ani, unele

¹ *Ibidem*, pp. 180-181.

² *Ibidem*, p. 181.

³ Teodor Tanco, *Istoria presei românești a județului Bistrița-Năsăud de la origini până în 2004*, Societatea Culturală „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, 2004, p. 220; *Ibidem*, p. 181.

⁴ Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, vol. II, Bistrița, 1974, pp. 181-182.

⁵ *Ibidem*, p. 183.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, pp. 183-184.

⁸ Teodor Tanco, *Istoria presei românești a județului Bistrița-Năsăud de la origini până în 2004*, Societatea Culturală „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, 2004, p. 220; Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, vol. II, Bistrița, 1974, p. 184.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

de o duritate excesivă, dar două dintre ele se cer să fie amintite și subliniate: Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român (19-24 iulie 1965) stimulând socialismul în România și adoptarea Constituției Republicii Socialiste România la 21 august 1965¹.

Problemele au mai fost dezbătute la Conferința națională a partidului Comunist Român din decembrie 1967. Hotărârile Conferinței Naționale au dus la înfăptuirea unei împărțiri administrativ-teritoriale cu o singură verigă intermediară – județul. În locul a 16 regiuni și a circa 150 raioane s-au format 39 de județe proporționate geografic, economic, demografic, comunele ca unități subordonate acestora și un număr mare de orașe și municipii².

În articolul „Perspective și sarcini mobilizatoare” publicat în noul ziar, prim-secretarul Comitetului județean al P.C.R. și președinte al Consiliului popular județean, Adalbert Crișan, a arătat dimensiunile acestor structurări: „Odată cu organizarea județelor, printre care și al nostru, Bistrița-Năsăud, și intrarea în funcțiune a noilor organe de partid și de stat, s-a înfăptuit una din hotărârile de mare însemnătate ale Conferinței Naționale a Partidului cu privire la perfecționarea conducerii vieții sociale în țara noastră” (nr. 1/1968, p. 1). Fenomenul a avut o mare generalitate căci toate județele nou înființate au dobândit dreptul (și obligația) de a avea ziare proprii³.

Sâmbătă, 24 februarie 1968, a părut primul număr din „ecoul”, primul titlu al presei românești județene, fiind „organ al comitetului județean Bistrița-Năsăud al PCR și al Consiliului popular județean provizoriu”. Titlul de „provizoriu” a dispărut la data alegerilor organelor locale ale puterii de stat, respectiv a celui județean.

În primul an, ziarul își caută fâgașul și drumul către cititori. Importante sunt în acest sens acțiunile pentru cunoașterea dimensiunilor sociale, istorice și spirituale ale satelor, comunelor și orașelor⁴. După atâta politică de partid, și va fi și în continuare, cel mai bine e reprezentat domeniul cultural-educativ și cultural artistic; ca o compensație față de precedentele. *Ecoul* suplinește lipsa unei reviste culturale și literare în județ⁵.

Ecoul a debutat cu materiale privitoare la organizarea județului, a unităților industriale și agricole. Sunt analizate întreprinderi agricole de stat, cooperative agricole, alte întreprinderi industriale. În nr. 22/13 iulie 1968 ele au fost corelate la un nivel politic în articolul „problemele economice în centrul propagandei de partid”, al secretarului județean V. Ilovan; și în nr. 24/27 iulie 1968 – „la muncă cu toată intensitatea și hotărârea”, al secretarului T. Oltean⁶.

Au fost urmărite problemele învățământului politic și multe aspecte s-au corectat prin cuvântul presei de partid, în special prin rubrica „Viața de partid”, înserând articole de conținut cu o sporită atenție pentru aceste probleme, ca de exemplu – „Să fie ridicat rolul adunărilor generale ale organizațiilor de bază”⁷.

Cel mai bine a fost reprezentat domeniul cultural-educativ și literar artistic; ca o compensație față de precedentele. Câteva titluri vorbesc de la sine:

- Luna cărții la sate;
- Muzeul școlar din Budești;
- Cărți noi;

¹ *Ibidem*, p. 234; *Ibidem*, p. 185.

² *Ibidem*; *Ibidem*, p. 185-186.

³ *Ibidem*, pp. 234-235; *Ibidem*, p. 186.

⁴ *Ibidem*, p. 235; *Ibidem*, p. 188.

⁵ *Ibidem*, p. 236.

⁶ Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, vol. II, Bistrița, 1974, p. 188.

⁷ *Ibidem*, p. 190.

Ziare și reviste regionale, raionale și județene comuniste în care au publicat autori din actualul județ Bistrița-Năsăud

- Ce ați dori să vă ofere căminul cultural?;
- Tradiții folclorice;
- Școala și familia;
- Oameni de seamă¹.

O problemă neabordată la nivelul precedentelor ziare din Bistrița e aceea a corespondenților și chiar a colaboratorilor. E adevărat că redacția a avut destui ziaristi, unii profesioniști².

Redacția a avut inițiativa unor suplimente ale *Ecoului*, precum „Suplimentul social-cultural”³.

S-au încercat pagini și rubrici noi ca „Pagina duminicală” și „Ecoul literar și artistic”⁴. S-a reușit menținerea acestor pagini care își dobândiseră faimă, de la creații originale, poezii, povestiri și până la evocarea marilor personalități din trecut, de la recenzii de carte și până la concursurile formațiilor artistice de amatori⁵.

În ținuta, forma și nota aceasta a apărut până la numărul 1066 inclusiv, după care începând cu ziua de sâmbătă 4 mai 1974 și-a încetat activitatea cotidiană, apărând săptămânal, în fiecare sâmbătă⁶.

Preară a continuat să fie situația rubricii cultural-artistice, chiar dacă i s-a dat și un alt titlu, „Viața culturală a județului”, apoi „Din viața cultural-artistică”, „Informații culturale”. Avea loc în acea perioadă Festivalul național „Cântarea României”, existau trei cenacluri literare în județ, care au dus la o oarecare stabilitate a rubricilor culturale și la extinderea la om pagină săptămânală. S-a scos suplimentul „Ritmuri” caracterizat printr-o anumită neritmicitate⁷.

Ecoul, spre final tot cu statut de săptămânal și unică publicație, a avut lungă durată.

La dispariție se găsea în al XXII-lea an al apariției neîntrerupte și a ajuns la nr. 1881 la 22 decembrie 1989, dată până la care a durat comunismul în România⁸.

2. Publicații apărute la Cluj

Presa culturală a fost redusă la minimum în perioada comunistă. Întregul sistem mass-media se afla în mâinile Partidului Comunist de la cârma țării, toate aprobările pentru ziare și reviste parcurgeau un drum foarte lung și întortocheat, încât orice inițiativă de a redacta o foaie periodică se izbea de numeroși factori de decizie, care, de cele mai multe ori, opreau inițiativa în fașe⁹. În funcții de conducere erau aleși scriitorii înfeudați ideologic, aceștia fiind chemați la ședințe și periodic, dacă nu zi de zi, li se trasa sarcini privitor la sărbătorile, aniversările și comemorările avute în vedere de Ministerul Culturii sau de propaganda de partid. Aceste date și evenimente odată fixate, ele trebuiau să fie reflectate cu

¹ *Ibidem*.

² Teodor Tanco, *Istoria presei românești a județului Bistrița-Năsăud de la origini până în 2004*, Societatea Culturală „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, 2004, p. 236; Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, vol. II, Bistrița, 1974, p. 195.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, p. 241; *Ibidem*, p. 197.

⁶ *Ibidem*, p. 242.

⁷ *Ibidem*, p. 243.

⁸ *Ibidem*, p. 245.

⁹ Mircea Popa, *op. cit.*, p. 461.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

maximum de exigență în presa culturală, astfel că pagini întregi din fiecare număr gândit și conceput de redactorul șef trebuiau să fie rezervate propagandei de partid, astfel încât niciun număr de revistă literară nu putea apare fără editorialele de rigoare, fără articole de elogiere, fără cuvenitele osanale, publicarea textelor de la plenarele și congresele partidului, ale indicațiilor „prețioase” date de acesta cu diferite prilejuri... Nu erau lăsate la o parte preamăririle privind succeselor obținute de poporul muncitor pe calea construirii socialismului, a societății multilateral dezvoltate. Aceste sarcini fiind de notorietate, fiecare revistă își avea oamenii ei, redactori interni sau colaboratori dinafară care răspundeau de partea propagandistică, scriind pe bandă rulantă articole de acest gen, mulți dintre scriitori sau culturnici făcându-și merite în fața propagandiștilor de meserie prin această activitate de devotați fii ai partidului¹.

Drumul greu spre întemeierea unor reviste de cultură la Cluj este arhicunoscut, el fiind rememorat cu diferite prilejuri de scriitorii și culturnicii care au traversat epoca și au servit cauza partidului. Ne vom mărgini în cele ce urmează să parcurgem principalele organe de presă clujene și efectul socio-cultural al impactului lor cu lumea culturală a perioadei respective².

Lupta Ardealului

Domnia proletcultului, îmbinată cu prosternarea în fața a tot ce este sovietic a fost caracteristica de bază a acestei prese în paginile căreia realitățile țării erau prezentate fals, iar dușmanii politici ai comuniștilor căpătau înfățișări de bestii, fiind făcuți trădători și unelte ale capitaliștilor străini. Presa socialistă din această perioadă primește tot mai adesea înfățișarea unui spital în care responsabilii presei stau fără lumânare la căpătâiul lumii trecute, gata s-o înmormânteze cât mai curând³.

Această impresie a dat-o ziarul apărut în această vreme la Cluj, *Lupta Ardealului* organul Regionalei Cluj a PCR. Ziarul a acordat un spațiu sporit articolelor cu caracter de îndoctrinare și pe lămurirea pe înțelesul tuturor a principiilor marxism-leninismului. S-au publicat texte despre Manifestul Partidului Comunist, despre învățătura lui Marx, Engels, Lenin și Stalin și despre nevoia de a acționa în funcție de imperativele luptei de clasă, pentru recunoașterea primordialității muncitorimii, ca detașament de avangardă al societății și nevoia transformării acesteia într-o lume care să corespundă acestor principii⁴.

Influența nocivă a acestei ideologii a devenit o practică pentru ziarul din Cluj tot mai evidentă, conduita obedientă, slugarnică, un mod de existență și de exprimare jurnalistică prin care își făceau mari merite în fața celor de la centru⁵.

Strategiile de pătrundere în epicentrul fenomenului cultural capătă o finalitate parțială în 1948, când se reușește editarea unui supliment literar al ziarului de partid *Lupta Ardealului*, cu sprijinul Comitetului Județean Cluj al PMR, începând cu data de 7 noiembrie 1948. Suplimentul a contribuit la îndrumarea ideologică a scriitorilor din această regiune⁶.

În Transilvania, *Lupta Ardealului* și-a făcut în 1949 un punct de onoare din lansarea foarte tinerelor talente în *Suplimentul literar de luni*, intrat în funcțiune din noiembrie 1948,

¹ *Ibidem*, pp. 461-462.

² *Ibidem*, p. 463.

³ *Ibidem*, p. 437.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, p. 440.

⁶ Tudor Crișan, *Cinci ani de luptă pentru o literatură nouă*, în „Almanahul literar”, Cluj, 1950, nr. 4, pp. 70-79.

Ziare și reviste regionale, raionale și județene comuniste în care au publicat autori din actualul județ Bistrița-Năsăud

la sugestia Secției de tineret a Filialei din Cluj a Uniunii Scriitorilor.

În jurul acestui supliment s-a adunat în cuprinsul anului 1949 un mănunchi de entuziaști colaboratori, între 18-25 de ani. Unii dintre ei erau studenți cu state de activitate literară, precum Francisc Păcurariu, A. E. Baconski, Dumitru Micu, Victor Felea, Cornel Bozbici¹.

Studenților li s-au adăugat șase elevi sau recent absolvenți de liceu. Alți patru: Tiberiu Utan, Aurel Rău, Alexandru Andrițoiu și Ion Horea și-au început de aici cariera literară².

Majoritatea acestor texte publicate au reprezentat o etapă de mediocritate, schematism, de impas al inspirației și al expresivității lirice. Situația a fost creată artificial de reprezentanții puterii tocmai pentru a controla orice producție literară, menținând în mod deliberat o stare precară în rândul revuisticii literal-culturale, și obligându-i pe cei dornici de afirmare să treacă necondiționat prin furcile caudine ale lirismului militant și ale politicului angajat³.

Tot în acest ziar s-a avut în vedere și adaptarea folclorului la cerințele zilei, în care se arătau bucuriile celor săraci și mijlocași, a întregului popor muncitor pentru trecere în stăpânirea statului a pământurilor moșierești.

Printre cei ce au colaborat la *Lupta Ardealului*, avându-și originile în județul Bistrița-Năsăud, îi găsim pe Cornel Bozbici, Dumitru Mircea, Ion Oarcăsu, Francisc Păcurariu și Aurel Rău.

Făclia Ardealului

A fost continuatorul *Luptei Ardealului* în perioada 1951-1952. În paginile lui l-am regăsit numai pe Aurel Rău, originar de pe meleagurile Bistriței și Năsăudului.

Făclia

După ce în anii 1951-1952 a apărut sub numele de *Făclia Ardealului*, ziarul va lua denumirea, începând cu anul 1952, de *Făclia*, nume sub care va apărea până în anul 1989. În paginile lui îi găsim pe Tudor Jarda, Dumitru Mircea, Ion Oarcăsu, Valentin Raus, Aurel Rău, Vasile Rebreanu, Teodor Tanco, Ion Vlad, originari din actualul județ Bistrița-Năsăud, dar și pe Dumitru Andrașoni (din județul Cluj) care și-a desfășurat mulți ani activitatea la *Ecoul* din Bistrița. Pe toți aceștia i-am găsit cu texte laudative aduse regimului comunist din România, conducătorilor acestui regim.

Almanahul literar

Adevăratul început al presei literare l-a reprezentat *Almanahul literar*, subintitulat „revistă lunară de cultură”, care a apărut din decembrie 1949 până în ianuarie 1954⁴. Intenția de a-l transforma într-o revistă literară a fost prezentă în gândirea inițiatorilor încă de la

¹ Tudor Opreș, *Istoria debutului literar al scriitorilor români în timpul școlii (1820-2000)*, București, Editura Aramis, 2002, p. 150.

² *Ibidem*, p. 151; Marian Popa, *op. cit.*, p. 352.

³ Mircea Popa, *op. cit.*, p. 441.

⁴ Mircea Popa, *op. cit.*, p. 445.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

primul număr, când se notează că „filiala din Cluj a Uniunii Scriitorilor a hotărât editarea unei reviste lunare ale cărei pagini să fie deschise tuturor celor ce au simțit nevoia unei publicații literare în Ardeal”¹. Inițiativa a avut-o atunci la Cluj Miron Radu Paraschivescu, care se bucura de oarecare trecere în ochii autorităților comuniste, pentru serviciile pe care le adusese presei de stânga, dar și tânărul poet Geo Dumitrescu parașutat și el în mediul universitar clujean pentru a contribui la reabilitarea orașului din punct de vedere ideologic. Unindu-și forțele și antrenând alături de ei pe câțiva din oamenii devotați cauzei proletare care se făcuseră remarcați în presa de partid de până atunci, cei doi au reușit să unească din loc blocul mâinii proletare și să-l așeze sub semnul unor evenimente politice bine marcate².

O dată baza ideologică bine consolidată se putea trece și la o selecție mai lejeră. Mulți dintre ei adoptă reportajul versificat, oda proletară, împetriștată cu osanale și evenimente epice preconceptuate, dispuse după o stratagemă din care țăranul voinic, tractoristul avântat și muncitorul devotat cauzei partidului să reprezinte un fel de trinitate de monolit, pusă în slujba cauzei proletariatului, avangarda luptei pentru mai bine, pace și progres. Înlăturarea rămășițelor burgheze și lichidarea claselor sociale înstărite moștenite de la vechiul regim au stat la temelia luptei de clasă devenită o marotă a atitudinilor sociale de fiecare zi, o înaltă școală a luptei politice duse de Partidul clasei muncitoare³.

Mulți dintre cei care uceniciseră la *Lupta Ardealului* s-au regăsit în paginile *Almanahului literar*, încolonați și înrolați sub steagul luptei ideologice declanșate de Partid în țară promițând că „vor asculta cuvântul cald și frățesc de îndrumar al Partidului nostru și vor avea ca exemplu neprețuit în operele scriitorilor sovietici, creatori ai celei mai avansate literaturi din lume”⁴.

Almanahul literar și-a îndeplinit cu asupra de măsură acest „angajament” zelos din cale afară, devenind sub aceste auspicii o publicație insipidă și total nedigerabilă astăzi. Prin obediența și lozincăria pe care au promovat-o drept literatură, activitatea acestui grup de luptători devotați ai partidului pe plan ideologic, au primit drept recompensă dreptul de a edita o revistă a Uniunii Scriitorilor⁵.

Literatura *Almanahului literar* a rămas prizoniera clișeeleor proletcultiste ale vremii. Înfeudată puternic politicii de partid, ea s-a transformat pas cu pas într-un fel de anexă ideologică a sarcinilor și indicațiilor de partid⁶.

Printre redactorii efectivi ai periodicului s-a numărat și bistrițeanul Aurel Rău. Pe lângă redactorii efectivi mai menționăm și pe alți autori originari din județul Bistrița-Năsăud: Cornel Bozbici, Dumitru Mircea, Ion Oarcăsu și Ion Vlad.

Steaua

În ansamblu, literatura publicată de *Almanahul literar* clujean în anii 1949-1953 a fost total depășită artistică și ca mod de înțelegere. Faza nu e din păcate depășită nici în noua publicație *Steaua*, care-i ia locul în 1954, perioada proletcultistă prelungindu-și astfel încă timp de câțiva ani. Înțelegerea greșită că literatura trebuie să fie o armă de luptă în mâna partidului și că scriitorul trebuie să fie un activist în planul artei s-a încetățenit atât de tare în concepția celor ce lucrau în domeniul publicisticii literare, încât aproape că acești lucrători pe

¹ *Ibidem*, pp. 445-446; *Almanahul literar*, Cluj, Anul I, 1949, nr. 1, p. 2.

² *Ibidem*, p. 446.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, p. 449; *Almanahul literar*, Cluj, Anul I, 1949, nr. 1, p. 2.

⁵ *Ibidem*, p. 449.

⁶ *Ibidem*, p. 450.

Ziare și reviste regionale, raionale și județene comuniste în care au publicat autori din actualul județ Bistrița-Năsăud

tărâmul artei nu se mai pot debarasa de lecția deprinsă în perioada luptei de clasă, devenind ei înșiși tributari acestei viziuni perimate, viziune pe care au încercat s-o impună tinerelor generații de scriitori care au venit spre revistă în anii ceva mai destiși sub raport ideologic. Totuși, o emancipare vizibilă se produce și *Steaua* se numără printre cele dintâi reviste literare care afișează o altă înțelegere a fenomenului literar-artistic. Pentru noua orientare, revista e criticată de *Scânteia*, dar încet-încet, desprinderea de proletcultură e tot mai vizibilă¹.

Tribuna

În urma unor hotărâri luate de sus, în anul 1957 apare la Cluj revista literară *Tribuna*. Mai întâi, ea a venit cu deviza „Soarele pentru toți românii la București răsare”, stabilind astfel o binevenită distincție pentru o patrie unită și, în al doilea rând, a dat naștere curentului de realism poporal².

Cerberii culturii n-au fost prea generoși cu presa culturală apărută în această perioadă, trecând-o prin numeroase filtre și praguri, deoarece în concepția lor, mass-media trebuia să se rezume doar la ziarele de partid³.

*

Trecutul realist-socialist continuă să fie o amintire stingheritoare, penibilă, impulsul spre normal al literaturii – de nestăvilit. Mișcarea ei inerțială spre idealul artistic, nu spre cel ideologic, putea fi doar moderată prin cenzură sau întrucâtva modelată prin provocări și diversiumi. Nemaigăsind executanți frenetici, neînduplecați, printre criticii de prestigiu, nici măcar printre cei folosiți în „operațiile speciale” din anii 1950, minirevoluția culturală dâmbovițeană s-a împotmolit curând în compromisuri, îmbogățind, încet-încet, inventarul speciilor bizare, de supraviețuire în regim de presiune⁴.

¹ *Ibidem*, p. 456.

² *Ibidem*, p. 463.

³ *Ibidem*, pp. 467-468.

⁴ Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport Final*, Editori Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile, Editura Humanitas, București, 2007, p. 331.

Oláhszentgyörgy

KARTELEN KIVÜL

HEBE

APĂ MINERALĂ NATURALĂ

**ELSŐRANGÚ GYÓGY-ÉS
KITÜNŐ ASZTALI VIZ**

Ezen természetes szénsavas alkalis konyhasós savanyviz kitünő eredmény nyel használható:

I. Gyógyviz: a) heveny és idült gyomorhurutnál; b) ideges gyomorpanaszoknál; c) máj, epe, lép és vese pangásos betegségeinél; d) kitünően bevált gyermeknél csontlágylás, angolkór, osteoporosis esetében (calcium-bicarbonat); e) vese és hólyaglobos bántalmainál; f) aranyérmél; g) tüdő és legeső hurutos bántalmainál.

II. Asztali viz: a) egyenlő mennyiségű borral keverve, azt nem festi meg és kellemesen üdít; b) javanyok idején igen jó prophylacticum.

Ezen ásványviz egyenértékű a hazai málnási, bikszádi, kovásznai és cigelkai villa-forrásokkal, a külföldiek közül a vichy, fachingen, gleichenbergi, bilini stb. vizekkel.

Gyógyvizünk megrendelhető:

HEBE R.-T.
Oláhszentgyörgy.
Telefonszám 3.

**ERSTKLASSIGES HEIL-U.
VORZÜGLICHES TAFELGETRÄNK.**

Dieser natürliche kohlenäurehaltige alkalisch-muriatische Sauerling ist mit vorzüglichem Erfolg indiciert:

I. Heilwasser: a) acut und chron. Magen- und Darm-Erkrankung; b) nervöse Dyspepsie; c) Stauungs-Erkrankungen der Leber, Galle, Milz und Nieren; d) glänzend bewährt bei Osteomalacie, Osteoporosis, Rachitis der Kinder; e) Nieren- u. Blasen-Catarrhe; f) Haemorrhoiden; g) Lungen- und Luftröhren-Catarrhen.

II. Tafelgetränk: a) mit Wein in gleichen Theilen gemengt, färbt den Wein nicht; b) als Prophylacticum bei Epidemien. Dieses Mineralwasser ist gleichwertig mit den einheimischen Quellen von Málnas, Bikszád, Kovaszna, Cigelkaer Villaquelle, mit den ausländischen Quellen v. Vichy, Fachingen, Gleichenberg, Bilin etc.

Unser Heilwasser kann bestellt werden:

HEBE A.-G.
Oláhszentgyörgy.
Telefon Nr. 3.

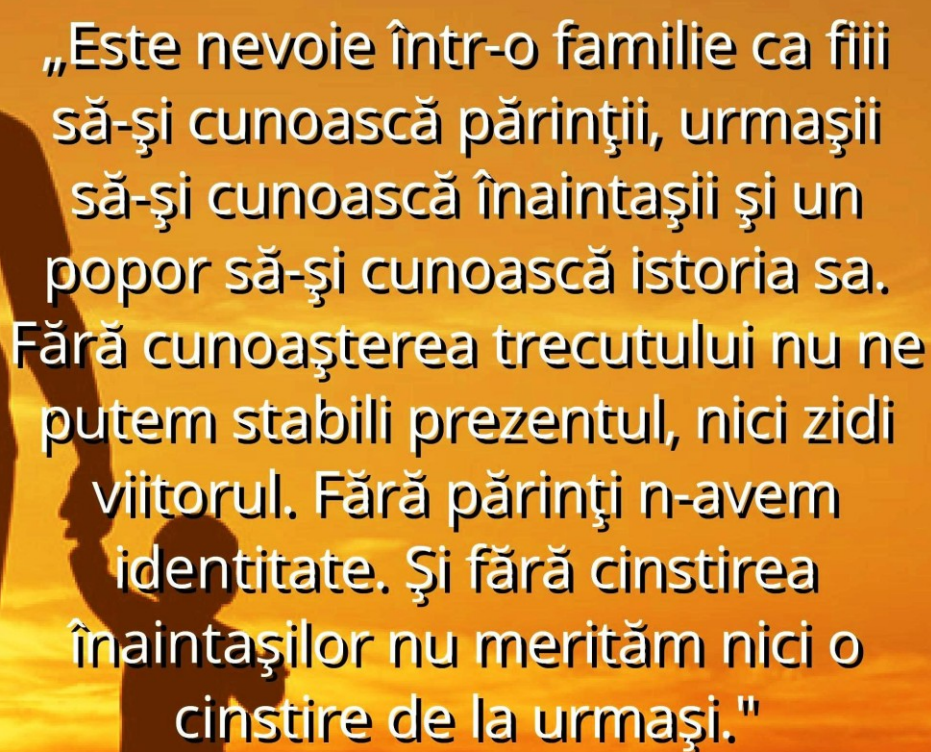
Analiza: etopinita de prof. de univ. Dr. Ludwig (Wien) si Dr. Wilhelm Hanke (Budapest) continuie în 6 litri de apă la temperatură de 12°C o:

Vegyelemezés: Dr. Ludwig csász. kir. udvari tanácsos (Wien) és Dr. Hanke Vilmos (Budapest) vegyelemezése szerint egy liter vízben, mely a forrásnál 12,5°C hőmérsékletű:

Ohemische Analyse nach Prof. Hobas Dr. Ludwig (Wien), und Prof. Dr. Wilhelm Hanke (Budapest) ergibt in einem Liter bei den Quellen 12,5°C Wasser:

Kaliumchlorid . . . 0,3359 gr.	Calciumbicarbonat 0,8210 gr.	Eisenchlorid . . . 0,0159 gr.
Natriumchlorid . . . 2,4578 »	Magnesiumbicarbonat 0,5219 »	Hydrogenchlorid . . . 0,1585 »
Natriumbicarbonat 3,4578 »		Acid. carb. lib. . . 794 »

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „JUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI

„Este nevoie într-o familie ca fiii să-și cunoască părinții, urmașii să-și cunoască înaintașii și un popor să-și cunoască istoria sa. Fără cunoașterea trecutului nu ne putem stabili prezentul, nici zidi viitorul. Fără părinți n-avem identitate. Și fără cinstirea înaintașilor nu merităm nici o cinstire de la urmași.”

Poet Traian DORZ

ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 - 8229